

გიორგი ჭირია*

მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებები სახელშეკრულებო ურთიერთობაში და მისი მონესრიგების საერთაშორისოსამართლებრივი მექანიზმები

(შედარებით-სამართლებრივი კვლევა გერმანიის მაგალითზე)

მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებები სახელშეკრულებო ურთიერთობაში და მისი მონესრიგების საერთაშორისოსამართლებრივი მექანიზმები საკმაოდ პრობლემური საკითხი აღმოჩნდა, რაც მის აქტუალურობას ცხადყოფს. მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებების მიმართულებით სასურველი იქნებოდა უფრო მეტი ქართულენოვანი ლიტერატურა ან თუნდაც სტატიები შექმნილიყო, ხოლო ეროვნული კანონმდებლობა კიდევ უფრო ჰარმონიზებული ყოფილიყო ევროპულ, განსაკუთრებით კი გერმანულ კონანმდებლობასთან.

სამეცნიერო სტატიის მიზანია დღესდღეობით აქტუალური და პრობლემური საკითხის, კერძოდ მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებების ბუნებისა და თავისებურებების შესწავლა სახელშეკრულებო ურთიერთობაში, ასევე მისი მონესრიგების საერთაშორისოსამართლებრივი მექანიზმების დამუშავება და პრობლემების გადაჭრის ავტორისეული გზების დასახვა.

წინამდებარე კვლევის საგანს წარმოადგენს შედარებითი კვლევის ფარგლებში, მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებების შესწავლა სახელშეკრულებო ურთიერთობაში და მისი მონესრიგების საერთაშორისოსამართლებრივ მექანიზმებზე დაყრდნობით დოქტრინისა და სასამართლოს პრაქტიკის გაანალიზება.

სტატიის შექმნის პროცესი, ძირითადად, არის დოქტრინალური ტიპის, სადაც გამოყენებულია კვლევის შემდეგი მეთოდები: დოკუმენტური, შედარებით სამართლებრივი, დესკრიფციული, ისტორიულ-სამართლებრივი და სისტემური.

საკვანძო სიტყვები: მუსიკალური ნაწარმოები, ავტორი, უფლება, შრომითი კონტრაქტი, სამართალი, დავა.

1. შესავალი

მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებები სახელშეკრულებო ურთიერთობაში და მისი მონესრიგების საერთაშორისოსამართლებრივი მექანიზმები საკმაოდ პრობლემური საკითხია, რაც მის აქტუალურობას ცხადყოფს. ვფიქრობ, სამეცნიერო კვლევის პროექტად შერჩეული ეს თემა აქტუალურ და პრობლემურ საკითხს ეხება, რისი დამუშავებაც მნიშვნელოვან დახმარებას გამიწვევს შემდგომ სადისერტაციო ნაშრომის შექმნის პროცესში.

საქართველოში, სადაც ამ მიმართულებით, ერთი მხრივ, ნაშრომები არც ისე უხვად არის, მეორე მხრივ კი, საკმაოდ ბევრ დავას ვხვდებით სასამართლო პრაქტიკაში, საჭიროა საფუძვლიანად დამუშავდეს მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებები სახელშეკრულებო ურთიერთობაში და მისი მონესრიგების საერთაშორისოსამართლებრივი მექანიზმები.

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი, საგანმანათლებლო ორგანიზაცია „ცოდნის მაძიებლები“ მონვეული ლექტორი, საქართველოს სტუდენტური პარლამენტის მონვეული ლექტორი.

კაცობრიობის ინტელექტუალურმა განვითარებამ, შემოქმედების ნაყოფის მიტაცებისა თუ არასასურველი გამოყენებისაგან მათი დაცვის აუცილებლობა გააჩინა. ინტელექტუალური საკუთრება მიიჩნევა სამართლებრივ სიკეთედ, სამართლით დაცულ უფლებად, რომლის საგანია ინტელექტუალური შემოქმედების შედეგად შექმნილი ან ეკონომიკურ ურთიერთობებში ჩართული ობიექტები.

მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებები სახელშეკრულებო ურთიერთობაში და მისი მოწესრიგების საერთაშორისოსამართლებრივი მექანიზმები (შედარებით-სამართლებრივი კვლევა გერმანიის მაგალითზე), აჩენს კითხვებს: რა არის მუსიკალური ნაწარმოები? რა გზით ხორციელდება კომპოზიტორის უფლებების დაცვა? როგორია მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის სახელშეკრულებო ურთიერთობაში არსებული უფლებების ადგილი გერმანულ სამართალში? რა განსხვავებაა მომსახურების ხელშეკრულებასა და შრომით კონტრაქტს შორის? როგორია სასამართლო პრაქტიკა სახელშეკრულებო ურთიერთობაში მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებების დაცვასთან მიმართებაში? ნაშრომში წინამდებარე კითხვებზე პასუხის გაცემა ნაცადია უცხოური და ქართული ლიტერატურის დამუშავების გზით, ასევე სასამართლო პრაქტიკის სისტემური გაანალიზებით.

სამეცნიერო სტატიის მიზანია დღესდღეობით აქტუალური და პრობლემური საკითხის, კერძოდ მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებებისა და თავისებურებების შესწავლა სახელშეკრულებო ურთიერთობაში, ასევე მისი მოწესრიგების საერთაშორისოსამართლებრივი მექანიზმების დამუშავება და პრობლემების გადაჭრის ავტორისეული გზების დასახვა.

წინამდებარე კვლევის საგანს წარმოადგენს შედარებითი კვლევის ფარგლებში, მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებების შესწავლა სახელშეკრულებო ურთიერთობაში და მისი მოწესრიგების საერთაშორისო სამართლებრივ მექანიზმებზე დაყრდნობით დოქტრინისა და სასამართლოს პრაქტიკის გაანალიზება.

ნაშრომის შექმნის პროცესი, ძირითადად, არის დოქტრინალური ტიპის, სადაც გამოყენებულია კრიმინოლოგიური კვლევის შემდეგი მეთოდები:

- 1) **დოკუმენტური** – სპეციალური კანონმდებლობის, ლიტერატურის და ანალიტიკური მასალის დამუშავებისას;
- 2) **შედარებით სამართლებრივი** – განსხვავებული სამართლებრივი სისტემებისა და ინსტიტუციების ურთიერთმიმართებისას;
- 3) **დესკრიფციული** – მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებების საერთაშორისოსამართლებრივი მექანიზმების დახასიათებისას;
- 4) **ისტორიულ-სამართლებრივი** – სამართლებრივი წესების და ნორმების განვითარების ეტაპების დამუშავებისას;
- 5) **სისტემური** – სასამართლო პრაქტიკის და ნორმის თეორიული პრინციპების დამუშავებისას.

სტრუქტურული თვალსაზრისით, მოცემული სტატია, შედგება ცამეტი დანაყოფისგან. თავისმხრივ, მე-3 დანაყოფი შედგება ექვსი ქვედანაყოფისაგან. თემის ბოლოს წარმოდგენილია დასკვნა და გამოყენებული ლიტერატურა.

2. მუსიკალური ნაწარმოებების ცნება, არსი და მნიშვნელობა

მუსიკალური ნაწარმოები არის ბგერების კრებული, რომლებიც განსხვავდება არანჟირებითა და კომპოზიციით. მუსიკალური ნაწარმოები შემოქმედებითი მიღწევების მინიმალურ

რი დონის გამოხატვაა.¹ ზოგადად, ხმის ხელოვნება ახალი მუსიკაა.² კომპოზიცია შეიძლება ფიზიკურად გამოისახოს, მაგ. ბ. ჩაინეროს მუსიკალურ ქალაქზე ან ფონოგრამაზე. იმპროვიზაცია მუსიკალური ნაწარმოების ისეთივე ნაწილია, როგორც ხალხური სიმღერები, რომლებიც ქმნიან კულტურულ მემკვიდრეობას. მობილური ტელეფონის ზარის მელოდიები ასევე შეიძლება ჩაითვალოს მუსიკალურ ნაწარმოებებად. აღსანიშნავია, რომ მუსიკალურ ნაწარმოებში ყოველდღიური ცხოვრების ამსახველი ხმებიც შეიძლება იყოს გამოყენებული, თუმცა როგორც ასეთი არ ექვემდებარება სამართლებრივ დაცვას.³ მუსიკალური ნაწარმოების ცნებაში ფართო ინტერპრეტაცია უნდა ჰქონდეს.⁴ მუსიკალური ნაწარმოების შეფასებისას, მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ იმის აზრი ვინც კარგად იცნობს მუსიკას და არაა შეზღუდული აზრის თავისუფლად გამოთქმისაგან.⁵ საინტერესოა, არანაწარმოებული მუსიკალური ნაწარმოებების შემთხვევაში სახეზე არის თუ არა მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებაში ფაქტობრივი ჩარევა. ასეთ დროს უნდა გაირკვეს, სახეზე თუ არა ახალი შემსრულებლის პირადი ინტელექტუალურ-შემოქმედებითი ჩართვები თავდაპირველი მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის მიერ შექმნილი ნაწარმოების არანაწარმოებულ ვერსიაში.⁶ ზოგადად, უნდა ითქვას, რომ მუსიკალური ნაწარმოები ექვემდებარება სამართლებრივ დაცვას.⁷

3. მუსიკალური ნაწარმოების დამუშავება, რადაქტირება და მისი უფასოდ გამოყენება

მუსიკალური ნაწარმოების, ისევე როგორც ხელოვნების, ლიტერატურისა და მეცნიერების სხვა ნაწარმოებების არსებობა, მათი რედაქტირების გარეშე წარმოუდგენელია.⁸ დღესდღეობით, გერმანიაში არსებულმა საკანონმდებლო ორგანომ შექმნა შესაძლებლობა, რომ უკვე შექმნილი მუსიკალური ნამუშევრების რედაქტირება შესაძლებელი ყოფილიყო. მაშასადამე, თუ მუსიკალური ნაწარმოების რედაქტირება მიზნად არ ისახავს თავდაპირველი – ორიგინალი ვერსიის შეცვლას და ემსახურება მის რედაქტირებას, რასაც თან ახლავს მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის თანხმობა, აღნიშნულის განხორციელება შესაძლებელია და არ ჩაითვლება მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებების დარღვევად.⁹ აღსანიშნავია, რომ გერმანული კანონმდებლობით დაშვებულია რედაქტირებული და გადამუშავებული ნამუშევრების გამოქვეყნება მხოლოდ მისი ავტორის თანხმობით.¹⁰ ნაწარმოების რედაქტირების უფლება მოიცავს ნაწარმოებით სარგებლობის უფლებებსაც გერმანიის საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 31-ე და შემდგომი ნაწილების შესაბამისად.¹¹ მუსიკალური ნაწარმოებების შესრულება მოითხოვს ავტორისაგან თანხმობას (23-ე პუნქტი 2 პუნქტი 2 UrhG).¹²

¹ BGH GRUR 2022, 1441,1443 – Der Idiot.

² Schunke ZUM 2020, 447, 451.

³ Schunke ZUM 2020, 447, 451.

⁴ BGH GRUR 2015, 1189, 1192 – Goldrapper.

⁵ BGH GRUR 2015, 1189, 1194 – Goldrapper; BGH GRUR 1988, 811 – Fantasy; BGH GRUR 1981, 267.

⁶ BGH GRUR 2015, 1189, 1194 – Goldrapper.

⁷ BGH ZUM-RD 2019, 518 – Das Omen.

⁸ Schack GRUR 2021, 904, 906; LG Berlin GRUR-RR 2022, 216, 221.

⁹ BGH GRUR 2016, 1157, 1159 – auf fett getrimmt; BGH GRUR 2014, 65, 70.

¹⁰ EuGH GRUR 2020, 186, 187 – IT Development SAS/Free Mobile.

¹¹ BGH GRUR 2013, 818, 819 – Die Realität.

¹² BT-Drucks. 18/12329, 31.

პრაქტიკაში, არაერთი შემთხვევაა, როდესაც განხორციელდა მუსიკალური ნაწარმოებების გადამუშავება და მათი რედაქტირება. ყველასათვის საყვარელი ფილმი „ქეთო და კოტე“¹³, რომელიც ვახტანგ ტაბლიაშვილის¹⁴ ხელმძღვანელობით იქნა გადაღებული, სწორედ, რომ ვიქტორ დოლიდის ავტორობით შექმნილი ოპერის: „ქეთო და კოტე“¹⁵ ეკრანიზაციაა, სადაც კომპოზიტორმა არჩილ კერესელიძემ¹⁶ გადაამუშავა¹⁷, დაარედაქტირა და მათ შორის განავრცო ვიქტორ დოლიდის მიერ შექმნილი თავდაპირველი მუსიკალური ნაწარმოები.¹⁸ აღნიშნულით სულაც არ დარღვეულა საოპერო მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებები. საყურადღებოა, რომ არჩილ კერესელიძის მიერ გადამუშავებული ვიქტორ დოლიდის ოპერა „ქეთო და კოტე“ მე-20 საუკუნის დამლევს ხელახლა გადაამუშავა ჯანსუღ კახიძემ¹⁹, რომელმაც ამ უკანასკნალს შეუცვალა სახელი და მას „ფანტაზია ბარბალე“²⁰ უწოდა. ყველაფერი ამით არ დასრულებულა, ალბათ ყველას ახსოვს უკანასკნელ წლებში, კერძოდ 2012 წელს, კომპოზიტორ ნიკოლოზ მემანიშვილის (რაჭველის)²¹ მიერ არაერთგზის გადამუშავებული ოპერის „ქეთო და კოტე“ ხელახალი სულის შთაბერვა. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში განხორციელდა მუსიკალური ნაწარმოების ერთგვარი „გათანამედროვეება“, კერძოდ საოპერო ნაწარმოები იქცა „პროდუქციის სტილის“ საესტრადო დადგმად²², რომელშიც მონაწილეობდნენ, როგორც საოპერო, ისე საესტრადო მომღერლები, ისეთები როგორებიც არიან: ნანი ბრეგვაძე²³, ლადო ათანელი²⁴, პაატა ბურჭულაძე²⁵, ნინო ქათამაძე²⁶, სოფო ნიჟარაძე²⁷ და სხვები. აღნიშნული ფაქტირაც არ დარღვეულა არც კომპოზიტორ ვიქტორ დოლიდის და არც არჩილს კერესელიძის საავტორო უფლებები და მის მიერ შექმნილმა გენიალურმა ოპერამ „ქეთო და კოტე“ დაგვარწმუნა ნაწარმოების უკვდავებაში.

მეორე მაგალითად უნდა გავიხსენოთ ცნობილი ქართული ფილმი: „რაც გინახავს ვეღარ ნახავ!“²⁸, სადაც კომპოზიტორმა რევაზ ლალიძემ²⁹ გადაამუშავა მე-20 საუკუნის რიჟრაჟზე

¹³ <https://www.youtube.com/watch?v=vr6Cfyq8kEE> [10.06.2024].

¹⁴ იხ. ნინიკაშვილი კ., ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 9, თბ., 1985, 636.

¹⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=2VZUdtSWMgl> [10.06.2024].

¹⁶ იხ. ტორაძე გ., ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 5, თბ., 1980, 475.

¹⁷ იხ. იაშვილი მ., არჩილ კერესელიძე, თბილისი, 1977, გვ. 22.

¹⁸ იხ. ზ. ბაბუნაშვილი., თ. ნოზაძე., მამულიშვილთა სავანე, თბ., 1994, 212.

¹⁹ ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 5, თბ., 1980, 452.

²⁰ https://www.youtube.com/results?search_query=%E1%83%9D%E1%83%9E%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%90+%E1%83%A4%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%A2%E1%83%90%E1%83%96%E1%83%98%E1%83%90+%E1%83%91%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%91%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%94 [10.06.2024].

²¹ ქართული მუსიკის ენციკლოპედიური ლექსიკონი. – თბ., 2015, 316.

²² <https://www.youtube.com/watch?v=PLKHSGK068I> [10.06.2024].

²³ <http://www.nplg.gov.ge/bios/ka/00002538> [10.06.2024].

²⁴ <http://www.nplg.gov.ge/emigrants/ka/00000408> [10.06.2024].

²⁵ https://ka.wikipedia.org/wiki/%E1%83%9E%E1%83%90%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%90_%E1%83%91%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%AD%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%AB%E1%83%94 [10.06.2024].

²⁶ https://ka.wikipedia.org/wiki/%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%9D_%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%90%E1%83%AB%E1%83%94 [10.06.2024].

²⁷ https://ka.wikipedia.org/wiki/%E1%83%A1%E1%83%9D%E1%83%A4%E1%83%9D_%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%9F%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AB%E1%83%94 [10.06.2024].

²⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=DwC8IzMW6iw> [10.06.2024].

²⁹ ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 6, თბ., 1983, 146-147.

მოღვაწე ქალიან პოპულარული კომპოზიტორის გიორგი ჩუბინიშვილის³⁰ მუსიკალური ნაწარმოები:³¹ „რომ იცოდე ჩემი გულის დარდები“³². აღნიშნული ფაქტიცაც არ დარღვეულა მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებები, პირიქით, უფრო მეტად სრულყოფა და პოპულარობა განხორციელდა, როგორც მივინყებულის კომპოზიტორის ასევე მისი ნაწარმოების.³³

მუსიკალური ნაწარმოებების გადამუშავებასა და რედაქტირებაზე საუბრისას, აუცილებლად მსურს შევეხო ისეთ შემთხვევას, როდესაც ხდება რამდენიმე მუსიკალური ნაწარმოების და მათ შორის სხვადასხვა კომპოზიტორების მიერ შექმნილი ნაწარმოებების გაერთიანება. ყოველივეს ნათელი მაგალითი არის ნიკოლოზ მემანიშვილის (რაჭველის) მიერ 21-ე საუკუნის რიურაჟზე ნანი ბრეგვაძის³⁴ ვარსკვლავის გახსნისადმი მიძღვნილ საღამოზე ქართველი კომპოზიტორების მიერ შექმნილი მუსიკალური ნაწარმოებების გამოყენებით შექმნილი ოვერტიურა³⁵, სადაც მან გამოიყენა რევაზ ლალიძის³⁶, ბიძინა კვერნაძის³⁷, ჯანსუღ კახიძის³⁸, გურამ ბზვანელის³⁹ და მარიკა კვალიაშვილის⁴⁰ მიერ შექმნილი ისეთი სიმღერებიდან მელოდები როგორც არის: „გაზაფხულდა აყვავილდა ნუში“⁴¹, „ნარსულმა სულ თან წაილო“⁴², „ვაზო ლამაზო“⁴³, „განთიადი“⁴⁴, „შემოდგომის ყვავილებს“⁴⁵, „ჩავაქრე სანთელი“⁴⁶ და „ცოტა კიდევ მოითმინე გულო“⁴⁷. აღნიშნული ოვერტიურა დღესდღეობით ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარულია, რისი შექმნითაც ნიკოლოზ (მემანიშვილს) რაჭველს არ დაურღვევია კომპოზიტორთა უფლებები.

ამდენად, მუსიკალური ნაწარმოების რედაქტირებასა და გადამუშავებაზე საუბრისას, უნდა გვახსოვდეს, რომ მთავარია გადამამუშავებლისა და რედაქტორის დამოკიდებულება, მისი კეთილსინდისიერება და არა ბოროტი განზრახვა სხვის მიერ შექმნილი ნაწარმოების მისაკუთრებისა.

4. მუსიკალური ნაწარმოების ავტორი შრომით ურთიერთობაში

გერმანიაში არსებული პრაქტიკის მიხედვით, საავტორო უფლებები ეფუძნება ავტორისათვის ერთგვარი თავისუფლების შენარჩუნების მოდელს.⁴⁸ მუსიკალური ნაწარმოების, ისევე როგორც ხელოვნების ნებისმიერი სხვა დარგის მიმართულებით შექმნილი ნიმუში, დაკავ-

³⁰ ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 11, თბ., 1987, 165.
³¹ იხ. *ახმეტელი მ.*, რევაზ ლალიძე, საბჭოთა ხელოვნება, 1976, № 7, 3.
³² <https://www.youtube.com/watch?v=RB2cbzdZywk> [10.06.2024].
³³ <https://www.youtube.com/watch?v=VTgQZwhEufI> [10.06.2024].
³⁴ იხ. *გელოვანი ა.*, ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 2, თბ., 1977, 512.
³⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=LmoGuDDGpHo> [10.06.2024]
³⁶ იხ. *ბაბუნაშვილი ზ.*, *ნოზაძე თ.*, მამულიშვილთა სავანე, თბ., 1994, 232.
³⁷ იხ. *წეროძე ე.*, *ბიძინა კვერნაძე*. თბ. 2021, 275.
³⁸ ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 5, თბ., 1980, 452.
³⁹ <http://gurambzvaneli.blogspot.com/> [10.06.2024].
⁴⁰ <http://www.nplg.gov.ge/bios/ka/00007041> [10.06.2024].
⁴¹ <https://www.youtube.com/watch?v=gex5P64vIfs> [10.06.2024].
⁴² <https://www.youtube.com/watch?v=CLd0m7az0e8> [10.06.2024].
⁴³ https://www.youtube.com/results?search_query=%E1%83%95%E1%83%90%E1%83%96%E1%83%9D+%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%90%E1%83%96%E1%83%9D [10.06.2024].
⁴⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=w9Bf5FLh7oY> [10.06.2024].
⁴⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=qmrlK7q9tx8> [10.06.2024].
⁴⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=WnlZ3Dn6FsQ> [10.06.2024].
⁴⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=OPKI-zBBGhc> [10.06.2024].
⁴⁸ *Wandtke/Leidl GRUR 2021, 447, 448; Wandtke GRUR 2015, 831; Schack Rn. 1113.*

შირებულია შემოქმედებით პროცესთან, შესაბამისად, მიუღებელია შრომითსამართლებრივ ურთიერთობაში ვაიძულოთ შემოქმედი შექმნას მუსიკალური ნაწარმოები, თუმცა ამის მაგალითები არაერთი არსებობდა.

ყველასათვის საყვარელ კომედიურ ოპერაში: „ქეთო და კოტე“, სწორედ რომ ვიქტორ დოლიძეზე ძალდატანებით შეიქმნა დღესდღეობით ყველაზე პოპულარული მელოდია „ცეკვა ქართული“, რომელიც ბნელ ოთახში გამომწყვრეულ კომპოზიტორს ერთ დღეში შეუქმნია, რითიც კიდევ ერთხელ დაუმტკიცა კრიტიკულად განწყობილ იმდროინდელ მუსიკალურ საზოგადოებას თავისი გენიალურობა.

დღესდღეობით არსებულ შემოქმედთა აბსოლუტური უმრავლესობა დასაქმებულია სამსახურში და იმყოფება შრომითსამართლებრივ ურთიერთობაში.⁴⁹ გერმანიაში მუსიკალური ნაწარმოებების ავტორებთან არსებული შრომითსამართლებრივი ხელშეკრულებების დასარეგულირებლად მნიშვნელოვანია საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 43-ე მუხლი. 43-ე მუხლთან ერთად საყურადღებოა საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 31-ე პუნქტები, რომელიც ვრცელდება ისეთი ურთიერთობების დასარეგულირებლადაც, როდესაც მუსიკალური ნაწარმოების ავტორმა შექმნა ნაწარმოები შრომითი ან სამსახურებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარე, რაც ექცეოდა მისი ვალდებულებების ქვეშ, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა შრომითი ან სამსახურებრივი ურთიერთობის შინაარსი ან ხასიათი სხვაგვარად არ მიუთითებს.⁵⁰

ზოგიერთი მკვლევარის აზრით, გერმანიაში მოქმედი საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 43-ე მუხლი ითვლება არაადეკვატურად. ამ რეგულაციას, რომელიც კანონში შევიდა 1965 წელს, არ ჰყოლია წინამორბედი, მაგრამ საავტორო უფლებების შესახებ კანონის ძალაში შესვლამდეც კი, 1966 წლის 1 იანვარს, საავტორო უფლება ასევე მინიჭებული ჰქონდათ მათ, ვინც შემოქმედებითად აქტიურობდა შრომითსამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარე.⁵¹ 1965 წელს, საავტორო უფლებების შესახებ კანონის შექმნის შემდეგ, საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 43-ე ნაწილი არ შეცვლილა, თუმცა არსებობდა გარკვეული ალტერნატივები.⁵² საავტორო უფლებების შესახებ შრომითსამართლებრივი კონტრაქტის შესახებ კანონის რეფორმამ 2016 და 2021 წლებში ასევე არ გამოიწვია ცვლილებები საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 43-ე მუხლში.⁵³ ძირითადი კითხვა, რომელსაც პასუხი უნდა გაცეს საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 43-ე მუხლთან დაკავშირებით, შემდეგი გახლავთ: რამდენად უნდა იქნას გათვალისწინებული შრომითსამართლებრივ ურთიერთობაში დასაქმებული ავტორს უფლებები და შეიძლება, თუ არა გარკვეული შეზღუდვების დაკისრება, რომლებიც გამომდინარეობს შრომითი ან სამსახურებრივი ურთიერთობის შინაარსიდან ან ბუნებიდან.

ისტორიულად, ამ კითხვას ყოველთვის წინ უძღოდა ხანგრძლივი დავა, რაც მიზნად ისახავდა და დღემდე ისახავს პასუხის გაცემას ისეთ კითხვაზე თუ როგორ უნდა დადგინდეს „ინტელექტუალური მუშაკის“ საავტორო უფლებები, ისე რომ არ მოხდეს მათი უფლებების ხელ-

⁴⁹ Ausführlich zum Stand des Arbeitnehmerurheberrechts: Klass GRUR 2019, 1103 ff.; Reh binder/Peukert, Urheberrecht, Rn. 923; v. Olenhusen ZUM 2010, 474, 476.

⁵⁰ BHG GRUR 2022, 899, 902 – Porsche 911.

⁵¹ RGZ 110, 394; BGH GRUR 1952, 257, 258 – Krankenhauskartei; BAG GRUR 1961, 491, 492 – Nahverkehrschronik..

⁵² Wandtke GRUR 2015, 831 ff.; Wandtke GRUR 1999, 390 ff.

⁵³ Wandtke/Leidl GRUR 2021, 447; Schwab, Arbeitnehmererfindungsrecht, Anhang § 1,9 .

ყოფა. გავრცელებული თეორია იმის შესახებ, რომ მენარმეს ან დამსაქმებელს ეკისრება რისკი და, შესაბამისად, მუსიკალური ნაწარმოების ავტორმა შესაძლოა არ მიიღოს შეზღუდვები სამსახურში არ არის დამაჯერებელი. ეს იმის გამო ხდება, რომ დასაქმებული ავტორის რისკი მთლიანად იგნორირებულია, კერძოდ მენარმის ან დამსაქმებლის შესაძლო გადახდისუუნარობის რისკის გამო.⁵⁴

2021 წელს, გერმანიაში საავტორო უფლებების მიმართულებით არსებული მამუტაბური რეფორმის მიუხედავად, სათანადოდ მაინც არ მოხდა დამსაქმებლისა და დასაქმებული ავტორის უფლებების თანასწორობის პრინციპის დაცვა.⁵⁵ საავტორო უფლებების მიმართულებით გერმანიაში დღესდღეობით არსებულ კანონში არანაირი შეზღუდვა არ არის გათვალისწინებული დასაქმებულ ავტორთა პირადი უფლებების დაცვის შესახებ. ადამიანის უფლებათა კონვენციის მე-8 მუხლი (პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლება) გამოიყენება მათ შორის დასაქმებულ ავტორთა უფლებების დასაცავად, ისეთ შემთხვევებზე როდესაც ხორციელდება მათი ვიდეთვალთვალი მუშაობის პროცესში და ამგვარი გზით მათი კონტროლი.⁵⁶

შრომითსამართლებრივ ურთიერთობაში აუცილებელია დაცული იყოს დამსაქმებლისა და დასაქმებულის ინტერესები თანაბრად. დამსაქმებელსა და დასაქმებულს შორის არსებული თანაბრობა იმას არ გულისხმობს, რომ დასაქმებული მუსიკალური ნაწარმოების ავტორი სრულიად გავანთავისუფლოდ ყველანაირი ვალდებულებისაგან და დამსაქმებელს დავაკისროთ ყველანაირი ვალდებულება, მათ შორის მუსიკალურ ნაწარმოების ავტორის ლოდინის მოვალეობა, თუ როდის ეწვევა კომპოზიტორს მას მუზა. მუსიკალური ნაწარმოების ავტორისათვის მუზის პოვნას შესაძლოა თვეები, წლები და ზოგჯერ მთელი სიცოცხლეც კი დასჭირდეს, რაც დამსაქმებელს ასეთ შრომითსამართლებრივ ურთიერთობაში ყოფნის სურვილს დაუკარგავს. თანასწორობაზე დაფუძნებული შრომითსამართლებრივი ხელშეკრულება დასაქმებულს ანაზღაურებას უნდა ჰპირდებოდეს შესრულებული სამუშაოს მიხედვით, ხოლო დამსაქმებელს უნდა ათავისუფლებდეს გარკვეული შეზღუდვებისაგან, რათა მან ვადებში შეუზღუდავად შექმნას ხელოვნების ისეთი ნიმუში, როგორცაა მუსიკალური ნაწარმოები. დამსაქმებლის მიერ შეთავაზებულ გარკვეულ დროში შესასრულებელი სამუშაოს ვერ შესრულების შემთხვევაში, დასაქმებული ვალდებული უნდა იყოს წინასწარ აცნობოს დამსაქმებელს აღნიშნულის შესახებ.

ამდენად, ძალიან რთულია დამსაქმებელსა და დასაქმებულ ავტორთა შრომითსამართლებრივი ურთიერთობის დარეგულირება, თუმცა აუცილებელია დაცული იყოს თანასწორობისა და კეთილსინდისიერების პრინციპები.

4.1. ზღვარი შრომითსამართლებრივ ურთიერთობაში მყოფ კვაზ-დასაქმებულ მუსიკალური ნაწარმოების ავტორებსა და სახელშეკრულებო ურთიერთობაში მყოფ სუბიექტებს შორის

მუსიკალური ნაწარმოების ავტორთან სახელშეკრულებო ურთიერთობაში შესვლა ბადებს კითხვებს, ეს ურთიერთობა არის სამოქალაქოსამართლებრივი რეგულირების ქვეშ მოქცეული კერძო სახელშეკრულებო ურთიერთობა, თუ ადგილი აქვს შრომითსამართლებრივ

⁵⁴ So auch Sorge, 119.

⁵⁵ Wandtke/Bullinger/Wandtke, Urheberrecht, § 43, 137.

⁵⁶ EGMR NJW 2020, 141.

კონტრაქტს. იმისათვის რათა შევძლოთ აღნიშნულ კითხვაზე პასუხების გაცემა, შედარებითი კვლევის ფარგლებში საჭიროა გავარკვეთ, თუ როგორი პრაქტიკაა ჩამოყალიბებული უცხოეთში, მაგალითად გერმანიაში.

გერმანიაში არსებული შრომის სამართლის თანახმად, თანამშრომელი არის ადამიანი, რომელიც, შტატგარეშე თანამშრომლისგან განსხვავებით, ვალდებულია შეასრულოს სამუშაო ისე, რომ დაექვემდებაროს დამსაქმებლის ინსტრუქციებს. შესაბამისად, დასაქმებულსა და დამსაქმებელს შორის შრომითი ურთიერთობა უნდა ვივარაუდოთ, თუ დასაქმებულის მხრიდან მომსახურების განევა შესაბამისი ანაზღაურების სანაცვლოდ წარმოადგენს შრომითი ხელშეკრულებით დადგენილ სამართლებრივ ურთიერთობას და არ არის ერთჯერადი ხასიათის.⁵⁷ დამსაქმებლის ისეთი უფლება, რომლითაც მას შეუძლია გასცეს ინსტრუქცია, რომელიც არის შრომითი ურთიერთობის შემადგენელი ნაწილი, არაა გამორიცხული გავლენა იქონიოს საქმიანობის შინაარსზე, მის განხორციელებაზე, ხანგრძლივობასა და ადგილმდებარეობის განსაზღვრაზე.

როდესაც სახეზე გვაქვს ერთჯერადი ხასიათის დაკვეთა, ეს შესაძლოა ჩაჯდეს ისეთი სახელშეკრულებო ურთიერთობის ფარგლებში რომელსაც მომსახურების ხელშეკრულება ჰქვია. საბოლოო ჯამში, პასუხი კითხვაზე, თუ რომელი სამართლებრივი ურთიერთობა არსებობს დამსაქმებელსა და დასაქმებულს შორის, ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში, დამოკიდებულია ცალკეული საქმის ყველა შესაბამისი გარემოების კუმულაციურად შეფასებასა და ანალიზზე.⁵⁸ პრაქტიკაში, „თავისუფალ მუშაკს“ და თანამშრომელს შორის განსხვავება ხშირად რთულია. რისკები დასაქმებულისათვის უფრო ფართოა, ვიდრე თანამშრომლისთვის.⁵⁹

გერმანიის სამოქალაქო კოდექსში ახლად ჩასმული ნაწილი 611a ასახავს ამ სამართლებრივ პრინციპებს. კერძოდ, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსში შეტანილი ცვლილებით 2017 წ. ECJ-სთვის, ევროკავშირის კანონმდებლობით დასაქმებულის ცნების არსებითი მახასიათებელია ის, რომ დამსაქმებელი პირის მითითებით დასაქმებული ახორციელებს მომსახურებას გარკვეული პერიოდის განმავლობაში, რის სანაცვლოდ იღებს ანაზღაურებას⁶⁰ მაგალითად, კომპოზიტორები, რეჟისორები, სცენარისტები, ოპერატორები,⁶¹ ფოტოგრაფები, ჟურნალისტები, მოქანდაკეები, დიზაინერები, რადიო და ტელევიზიის თანამშრომლები, რედაქტორები, არქიტექტორები და წამყვანები. მათ შეუძლიათ დაკავდნენ შრომითი ურთიერთობით და იმუშაონ როგორც ავტორებმა. ეს ასევე ეხებათ შემსრულებელ არტისტებს, მაგ. ბენდ მუსიკოსებს⁶², რომლებიც მუშაობენ შრომითი ხელშეკრულების საფუძველზე. თუმცა, პრაქტიკაში, შეიძლება ისეც მოხდეს, რომ ხანგრძლივი თანამშრომლობის შემდეგაც, მაგალითად, ორკესტრსა და მევიოლინეს, როგორც დროებით მუშაკს შორის, შრომითი ურთიერთობა არ არსებობდეს.⁶³ შესაბამისად, ძალიან ძნელია ერთმანეთისგან შრომითი და არაშრომითი ხელშეკრულების გარჩევა, რაც საკითხის აქტუალურობაზე მეტყველებს.

⁵⁷ BAG NJW 2020, 3802, 3803 – Grafikdesignerin.

⁵⁸ BAG NJW 2020, 3802, 3803 – Grafikdesignerin; BAG NJW 2018, 1194, 1195; BAG NJW 2015, 572, 574. BAG ZUM-RD 2014, 63, 65 – Cutterin; BAG NJW 2012, 2903, 2904, Rn. 13; BAG ZUM 2007, 507, 508; BAG AfP 2007, 285, 287; LSG Baden-Württemberg ZUM 2012, 612, 617 – Sprecher und Übersetzer.

⁵⁹ Ausfühlich zu den Risiken für den „freien Mitarbeiter“, siehe BAG NJW 2020, 170, 172.

⁶⁰ EuGH EuZW 2010, 268, 269.

⁶¹ LSG Baden-Württemberg ZUM-RD 2012, 425.

⁶² EuGH GRUR 2019, 1286, 1289 – Spedidam/INA.

⁶³ LAG Baden-Württemberg NZA-RR 2020, 124, 127.

სამართლებრივი ურთიერთობის განსაზღვრისათვის მნიშვნელოვანია არა შრომითი ურთიერთობის აღნიშვნა, არამედ ობიექტური საქმიანი შინაარსის განსაზღვრა. საინტერესოა, შემოქმედებითი თავისუფლების მცირე ხარისხი ვრცელდება თუ არა ყველა სამუშაო ან სამსახურებრივ ურთიერთობებზე. მაგალითად, შემსრულებელი მომღერლები, შეიძლება დასაქმდნენ თეატრში, სადაც შემოქმედებითი თავისუფლება აუცილებელი პირობაა სასცენო ნაწარმოების წარმატებისთვის. მხატვრულ პროცესში რეჟისორის მითითებები, შემოქმედებითი თავისუფლების დაცვის საშუალება იძლევა. მიუხედავად იმისა რომ შემსრულებელი მსახიობები არ არიან ნაწამორების უშუალო ავტორები, ისინი ხელს უწყობენ სასცენო თუ სატელევიზიო მუშაობის წარმატებას.

მაგალითად, ყველასათვის ცნობილია, რომ მე-20 საუკუნის მეორე ნახევარში მოღვაწე ყველა ქართველი კომპოზიტორის მუზა იყო ნანი ბრეგვაძე, ვინაიდან ნანი ბრეგვაძის მიერ ნაწარმოების შესრულება უკვე მისი შემდგომი პოპულარობის გარანტი იყო. მიუხედავად ამისა, ავტორებსა და შემსრულებელს შორის არსებული ურთიერთობა ყველა ჯერზე ერთფერადი იყო. მართალია ავტორებს ჰქონდათ შემსრულებლისათვის მითითებების მიცემის უფლება, თუმცა ეს ურთიერთობა მაინც ვერ ჩაითვლებოდა შრომითსამართლებრივად.

სიტუაცია განსხვავებულადაა, მაშინ როდესაც შემსრულებელი არის დასის ნევრი, მაგალითად ზაქარია ფალიაშვილის⁶⁴ სახელობის ოპერისა და ბალეტის თეატრის წამყვანი სოლისტი იყო დრამატიული ტენორი – ზურაბ ანჯაფარიძე⁶⁵, რომლისათვისაც სპეციალურად ჩამოჰქონდათ საოპერო დადგმები და მას აძლევდნენ საკუთარი შემოქმედებითი ნიჭის ბოლომდე გამოვლენის საშუალებას. ამგვარი ურთიერთობა სწორედ, რომ შრომითსამართლებრივია, რაზეც თუნდაც ის კომედიური ფაქტიც მეტყველებს, რომ წლების განმავლობაში ზურაბ ანჯაფარიძე ითვლებოდა თეატრის წამყვან სოლისტად, თუმცა საოპერო დასის შტატში საკმარისი ადგილების არარსებობის გამო ის მეხანძრედ იყო გაფორმებული, მაგრამ მის ამგვარ სტატუსს ხელი არ შეუშლია მსოფლიო აღიარებების მოპოვებაში.

აუცილებელია ნებისმიერ სახელშეკრულებო ურთიერთობაში დაცული იყოს კონსტიტუციით გარანტირებული ხელოვნების თავისუფლება.⁶⁶ გერმანიის ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ პირდაპირ აღნიშნა, რომ დროებითი შრომითი ხელშეკრულების ავტორთან გაფორმება შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როდესაც იგი უზრუნველყოფს ავტორის დასაქმებას და ამით უფრო კომფორტულ პირობებს უქმნის მას. აქედან გამომდინარე, ობიექტური მიზეზების გარეშე ვადიანი შრომითი კონტრაქტის ხელშეკრულების გაფორმება დასაქმებულ ავტორთან გამორიცხებულია.⁶⁷

მაგალითად ECJ-მ დაუშვა ვადიანი შრომითი კონტრაქტების გაფორმება მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში, კერძოდ კულტურის სექტორისთვის, რათა თავიდან აიცილოს შრომითსამართლებრივ ურთიერთობაში დამსაქმებლის უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება.⁶⁸ საყურადღებოა, რომ საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 32-ე მუხლი ასევე ვრცელდება ადამიანთა იმ ჯგუფზე, რომლის მიხედვითაც განმეორებითი ანაზღაურება ექვემდებარება გერმანიაში მოქმედი საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 32-ე პუნქტს.⁶⁹

⁶⁴ იხ. დონაძე ლ., ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 10, თბ., 1986, 214.

⁶⁵ იხ. წულუკიძე ა., ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 1, თბ., 1975, 505.

⁶⁶ BAG NJW 2018, 810 – Krimiserie.

⁶⁷ BAG NJW 2021, 1114, 1115; BVerfG NJW 2018, 2542, 2543.

⁶⁸ EuGH NJW 2019, 748 – Sciotto/Fondazione Teatro.

⁶⁹ BAG ZUM 2009, 883 – Wiederholungsvergütung; AG München ZUM 2010, 545, 546.

ხელოვნების სფეროში დასაქმებულ შემოქმედთა უმეტესობა, ძალიან უახლოვდებიან ე.წ. „მუდმივი თავისუფალი თანამშრომლის“ სტატუსს, რაც ძირითადად გვერდს უვლის შრომის კანონმდებლობას და ზოგჯერ კონფექტშიც კი მოდის მასთან. მნიშვნელოვანია, რომ მუსიკალური ნაწარმოების ავტორთან, როგორც შემოქმედთან დაშვებულ იქნას განსხვავებული მიდგომები, რათა ხელი შეეწყოს ხელოვნების ნაწარმოების შექმნას. ყოველივე არ გულისხმობს რომელიმე მხარისათვის ბოროტად უფლებების გამოყენების საშუალების მინიჭებას, არამედ მიზნად უნდა ისახავდეს მათი კეთილსინდისიერად მოქცევის ხელშეწყობას.

გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 611-ე მუხლის მიხედვით, შრომითი ურთიერთობა მოიცავს დასაქმებულის უფლებებსა და მოვალეობებს, რომლებიც გამომდინარეობს როგორც ინდივიდუალური, ისე კოლექტიური ხელშეკრულებებიდან და სპეციალური კანონებიდან. შესაბამისად, ეს ურთიერთობა მართალია ჰგავს მომსახურების ხელშეკრულებას, თუმცა მაინც განსხვავდება მისგან.⁷⁰

4.2. შრომითი ხელშეკრულების ფარგლები კომპოზიტორის მიერ შესასრულებელი სავალდებულო სამუშაო კონტექსტში

მუსიკალური ნაწარმოების ავტორთან გაფორმებული შრომითი ხელშეკრულება ადგენს შრომით ურთიერთობას და განსაზღვრავს შეთანხმებულ სამუშაოსა და მის ამოცანას. მუსიკალური ნაწარმოების ავტორთან შეთანხმებული სამუშაო უნდა მოიცავდეს მის შინაარსსა და ადგენდეს შესასრულებელი სამუშაოს ფარგლებს, რის მიხედვითაც დასაქმებული ვალდებული იქნება დამსაქმებლის წინაშე. შრომითი ურთიერთობის ფარგლებში თანამშრომელი იღებს ანაზღაურებას – ხელფასს.

გერმანიის კომერციული კოდექსის (HGB) 84-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით, პირი არის თვითდასაქმებული, თუ ის თავისუფლად აწყობს თავის სამუშაოს და თავისუფლად განსაზღვრავს თავის სამუშაო საათებს გარკვეული საფასურის სანაცვლოდ.⁷¹

ვინაიდან დამსაქმებელსა და დასაქმებულს შორის შეთანხმებული სამუშაო მოიცავს მუსიკალური ნაწარმოების შექმნას, შრომით ურთიერთობაში აუცილებელია გათვალისწინებული იყოს საავტორო უფლებების მიმართ არსებული საკანონმდებლო თავისებურებები. თუ შრომით კონტრაქტში ნაწარმოების შექმნა მხარეთა შორის შეთანხმებულია და ის დასაქმებულის ძირითად საქმიანობას წარმოადგენს, ეს შეთანხმებული სამუშაო მოიხსენიება, როგორც სავალდებულო სამუშაო.⁷² ეს არის დასაქმებულის წინაშე არსებული მთავარი ვალდებულება, რომელიც უნდა შეასრულოს თანამშრომელმა, მოცემულ შემთხვევაში მუსიკალური ნაწარმოების ავტორმა. სამუშაო კონტრაქტებში ზოგჯერ შეიძლება დამყარდეს ზუსტი შეთანხმება სავალდებულო სამუშაოს შინაარსსა და მოცულობაზე.⁷³

კომპოზიტორის მიერ შექმნილი ე.წ. „უფასო ნამუშევრები“, რომლებიც მას არავისთვის შეუქმნია და არავითარი კავშირი არ აქვს შრომით ან სამსახურებრივ ურთიერთობასთან, ავტორი არ არის ვალდებული ისინი გახადოს დამსაქმებლისათვის ხელმისაწვდომი. მათ აღნიშნული ნაწარმოებების გამოქვეყნების ვალდებულება კი არ აქვთ.⁷⁴

⁷⁰ MünHandb/ArbR Bayreuther § 91 Rn. 2; Leuze § 5, 1.

⁷¹ BAG NJW 2010, 2455, 2456.

⁷² Wandtke/Bullinger/Wandtke § 43, 18.

⁷³ OLG Düsseldorf ZUM-RD 2009, 63, 65.

⁷⁴ Dreier/Schulze/Dreier § 43 12; Schricker/Loewenheim/Rojahn § 43, 63.

ცოტასთვის თუ არის ცნობილი რომ ქართველმა კომპოზიტორმა – ბიძინა კვერნაძემ, თავისი პირველი ოპერის: „იყო მერვესა წელსა“, თავდაპირველი ვერსია თითქმის სრულიად გაანადგურა ისე, რომ არავისთვის უჩვენებია ნოტები. მხოლოდ და მხოლოდ კომპოზიტორის მეუღლისა და ცნობილ მუსიკოსის ნესტან (ნუგემა) მესხის⁷⁵ წყალობით, აღნიშნული ოპერის თავდაპირველი ვერსიიდან გადარჩა მხოლოდ ერთი ფრაგმენტი, რომელიც დღესდღეისობით ცნობილია შემდეგი საოპერო არიის სახით: „შუშანიკის გოდება“⁷⁶.

მიუხედავად იმისა, ფინანსდება, თუ არა კომპოზიტორი კონკრეტული დამსაქმებლისაგან, მას მაინც ვერ დავავალდებულებით მისი შემოქმედებითი ცხოვრების განმავლობაში შექმნილი ნებისმიერი ნაწარმოების გასაჯაროვებასა და დამსაქმებლისათვის წარდგენას.⁷⁷ არსებობს განსაკუთრებული ე.წ „ინტიმური“ მომენტები თავად შემოქმედსა და მის ქმნილებას შორის, რომლის გასაჯაროების მოთხოვნაც ყოველად მიუღებელია.

4.3. საკუთრების უფლება შრომითი კონტრაქტის ფარგლებში კომპოზიტორის მიერ შექმნილ ნაწარმოებზე

იმისთვის, რათა ვუბასუხოთ კითხვას, თუ ვინ არის კომპოზიტორის მიერ შესრულებულ სამუშაოს შედეგის მფლობელი და მესაკუთრე, მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული მნიშვნელოვანი განსხვავებები საკითხის დოგმატურ განხილვაში. მიუხედავად იმისა, რომ საავტორო უფლებების კანონი მხოლოდ ნაწარმოების შემქმნელს ან მის სამართალმემკვიდრეს ანიჭებს ექსკლუზიურ უფლებებს ინტელექტუალურ საკუთრებაზე, საკუთრების ან მის მფლობელობის უფლება ფასდება გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის ქონებრივი სამართლის პრინციპების მიხედვით.⁷⁸ გერმანიაში არსებული ქონებრივი სამართლის მიხედვით, თანამშრომლები არ არიან მესაკუთრეები მათ მიერ წარმოებულ ფიზიკურ ობიექტებზე. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 950-ე მუხლის მიხედვით, სამუშაოს წარმოების პროცესში დამსაქმებელი იძენს შესრულებულ სამუშაოს.⁷⁹ იმ შემთხვევაში, თუ ავტორსა და დამსაქმებელს შორის დადებულია კერძო სამართლის ხელშეკრულება, რომლის ძალითაც ავტორი არის არა მხოლოდ ინტელექტუალური საკუთრების მფლობელი, არამედ მწარმოებელიც⁸⁰ ასეთ დროს ის ჩაითვლება ქონების მესაკუთრედ.

შესაბამისად, კომპოზიტორის მიერ შექმნილი ნაწარმოების საკუთრების უფლებაზე საუბრისას, საყურადღებოა მხარეთა შორის არსებული შეთანხმება და ურთიერთობის ფორმა.

4.4. შრომითა და მომსახურების ხელშეკრულებებს შორის არსებული უპირატესობები

მომსახურებისა და შრომითი ხელშეკრულებებს შორის უპირატესობის გამოვლენისათვის გასათვალისწინებელია ხელშეკრულებების მიზანი და თავისებურებები.

⁷⁵ ქართული მუსიკის ენციკლოპედიური ლექსიკონი, თბ., 2015, 319.

⁷⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=ojxgNAJZAuc> [12.06.2024]

⁷⁷ *Grundlegend* VGH Baden-Württemberg ZUM 2018, 211, 220.

⁷⁸ BGHZ 112, 243, 247 – Grabungsmaterialien.

⁷⁹ BGHZ 112, 243, 249 – Grabungsmaterialien; BGHZ 20, 159, 163; Klass, GRUR 2019, 1103, 1105.

⁸⁰ BGHZ 112, 243, 250 – Grabungsmaterialien.

შრომით კონტრაქტში დამსაქმებლის მთავარი ინტერესია, რომ შეძლოს შესრულებული სამუშაოს კომერციულად გამოყენება. აღნიშნული კომერციული მიზნის გამო, გერმანიაში მოქმედმა კანონმა დამსაქმებელს მუსიკალურ ნაწარმოებზე არ მისცა სარგებლობის სრული უფლება.⁸¹ გერმანიაში მოქმედი საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 69b ნაწილის მიხედვით, დამსაქმებელი შესრულებულ სამუშაოზე იძენს ყველა ქონებრივ უფლებას კანონიერი ლიცენზიის საფუძველზე.⁸² აუცილებელია ნებისმიერი ხელშეკრულება ნათლად აყალიბებდეს შესრულებ სამუშაოზე საკუთრების უფლების მოპოვების საკითხს⁸³, ხოლო ბუნდოვანების შემთხვევაში ხელშეკრულება განიმარტება კომპოზიტორი ფიზიკური პირის სასარგებლოდ⁸⁴, რაც ასევე გამომდინარეობს ჯერ კიდევ ანტიკური რომის სამართალში არსებული „CONTRA PROFERENTEM“ პრინციპიდან, რაც თავის თავში გულისხმობს რომ ვინაიდან დამსაქმებელი ძირითადად მენარმე სუბიექტია და ბაზარზე ყოფნის მეტი გამოცდილება აქვს, განსხვავებით დასაქმებული ფიზიკური პირისაგან, ამიტომაც საჭიროა ხდება გამოცდილება-თა დისბალანსის გამო ყველა ბუნდოვანება განმარტებულ იქნას ნაკლებად გამოცდილი მხარის სასარგებლოდ.

ამდენად, თუ ავტორს საკუთრების უფლების შენარჩუნება სურს თავის ნაწარმოებზე, ჯობია გააფორმოს მომსახურების ერთჯერადი ხელშეკრულება, ხოლო შრომითი კონტრაქტის გაფორმებით, ავტორი ფაქტობრივად ფლობს საკუთრების უფლებას ნაწარმოებზე, ვინაიდან დამსაქმებელი იძენს შესრულებულ სამუშაოს. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ორივე შემთხვევაში კომპოზიტორი ინარჩუნებს საავტორო უფლებას.

4.5. კომპოზიტორისათვის ხელფასის, ანაზღაურებისა და კომპენსაციის გადახდის განსაზღვრის თავისებურებანი

კომპოზიტორთან გაფორმებული შრომითი კონტრაქტის მიხედვით, შესრულებული სამუშაო ანაზღაურდება და მას ხელფასი ჰქვია.⁸⁵ რაც შეეხება მომსახურების ხელშეკრულებას, კომპოზიტორისათვის მიღებული სარგებელი მოიხსენიება, როგორც ანაზღაურება.

გერმანიაში მოქმედი საავტორო უფლებების შესახებ კანონის მიხედვით აუცილებელია კომპოზიტორის როგორც ანაზღაურება, ისე ხელფასი იყოს პროპორციული და გონივრული, კერძოდ იმ შრომასა და შედეგთან შესატყვისობაში მყოფი, რასაც რეალურად გასწევს თავად მუსიკალური ნაწარმოების ავტორი.⁸⁶

გონივრულ ანაზღაურებაზე საუბრისას, უნდა აღინიშნოს, რომ ამგვარი დებულება ვრცელდება როგორც შრომით ისე სხვა ნებისმიერ სახელშეკრულებო ურთიერთობაზე. მაშასადამე, კერძოდ დამკვეთიც ვალდებულია კომპოზიტორს შესთავაზოს გონივრული თანხა მუსიკალური ნაწარმოების შესაქმნელად. მიუღებელია, ნებისმიერმა კერძო პირმა ან დამსაქმებელმა ბოროტად ისარგებლოს კომპოზიტორის სიდუხჭირვით, მიამიტობით ან სხვა ნებისმიერი ფაქტორით, რომელიც კომპოზიტორს იძულებულს ხდის ნებისმიერი თანხის სანაცვლოდ

⁸¹ BGH GRUR 1974, 480, 483 – Hummelrechte; OLG Karlsruhe GRUR-RR 2013, 424, 425.

⁸² Wandtke/Bullinger/Grützmacher § 69b Rn. 1 m. w. N.; a. A. Schack Rn. 304, es soll eine cessio legis (§§ 398 ff. BGB) der vermögensrechtlichen Befugnisse vorliegen.

⁸³ Däubler/Hjort/Hummel/Wolmerath/Ulrici § 43, 21.

⁸⁴ OLG Düsseldorf ZUM-RD 2009, 63, 66.

⁸⁵ Leuze § 5, 62.

⁸⁶ Konertz E., ZUM 2020, 929, 936.

შეასრულოს დაკვეთა. თუმცა, არ უნდა დაგვავიწყდეს ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც ნებისმიერი ოდენობის ჰონორარის შეთავაზებაც კი ვერ იქნება გარანტი ვერც პოპულარული მელოდიის შექმნისა და ვერც მუზის წვევისა, რომელსაც ხშირად ეძებენ ჭეშმარიტი შემოქმედები და ზოგჯერ გაუაზრებლად, ყოველგვარი ანგარების გარეშე ჰპოულობენ და ნოტებით ალბეჭდავენ ფურცელზე.

მოყვანილ მსჯელობასთან დაკავშირებით, კარგია თუ ვახსენებთ ცნობილ ქართველ კომპოზიტორს – გია ყანჩელს⁸⁷, რომელმაც ელდარ შენგელაიას⁸⁸ ფილმისათვის „ცისფერი მთები“ შექმნა არაერთი მუსიკალური მელოდია, თუმცა საბოლოოდ ყველაზე დიდი პოპულარობა მოიპოვა ყველაზე მარტივად, ერთი ხელის მოსმით შექმნილმა ვალსამა.⁸⁹

ევროკავშირის კანონმდებლობით, გონივრული ანაზღაურების უფლება არამხოლოდ „გარკვეულ სამუშაო კონტრაქტებზე“, არამედ წარმოადგენდეს კომპოზიტორის თანმდევ უფლებას.

აღსანიშნავია, რომ გონივრული ანაზღაურების ფარგლები დადგენილი არაა კომპიუტერული პროგრამით შექმნილი მელოდიის ავტორობისათვის და ეს უკანასკნელი წარმოადგენს მხარეთა მორიგების საგანს. როგორც ანაზღაურების, ისე საავტორო უფლებების დაცვის ნაწილში, კომპიუტერული პროგრამით შექმნილი მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებები ნაკლებადაა დაცული.⁹⁰ შესაძლოა, კანონმდებელი კომპიუტერული პროგრამით შექმნილი მუსიკალური ნაწარმოების შექმნას უკავშირებს არა კომპოზიტორის ძალისხმევას, არამედ თავად კომპიუტერულ პროგრამას, ამიტომაც, ნაკლებად იცავს ამ უკანასკნელის უფლებებს.

აუცილებელია გერმანიაში მოქმედი საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 32-ე და 32a სექციები განმარტებული იქნას ისე, რომ შეესაბამებოდეს ევროკავშირის დირექტივებსა და ზოგადად კანონმდებლობას, როგორც სამუშაოს, ისე სამსახურებრივი ურთიერთობების განსაზღვრის თვალსაზრისით.⁹¹

საინტერესოა, რომ საავტორო უფლებების მიხედვით დადგენილი კომპოზიტორის მიერ ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება არსებობს შრომითი ურთიერთობისგან დამოუკიდებლად, ისევე როგორც სახელმწიფო უფლებებზე გარიგება. მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის მიერ შესაბამისი და რელევანტური ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების ამოსავალი წერტილია გერმანიაში მოქმედი საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 32-ე და 32a სექციებისათვის, რომლებიც შესწორებულ იქნა DSM დირექტივის მე-18 და მე-20 მუხლების მიხედვით.⁹²

კომპენსაციის თეორია ვერ ადგენს განსხვავებას ანაზღაურების ან ხელფასის მოთხოვნის ბუნებასა და საავტორო უფლებებს შორის.⁹³ მიუხედავად იმისა, რომ დასაქმებულის ანაზღაურების განსაზღვრისას გადამწყვეტ როლს თამაშობს შესრულებული სამუშაოსათვის საჭირო დროის დადგენა, საავტორო უფლებების მიხედვით მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის ხელფასის განსაზღვრის პროცესი დაკავშირებულია დამკვეთისათვის საავტორო უფლებების მინიჭებასა და უფლებების უშუალო გამოყენების შესაძლებლობასთან.

⁸⁷ https://ka.wikipedia.org/wiki/%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%90_%E1%83%A7%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%A9%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%98 [13.06.2024].

⁸⁸ იხ. დოლიძე ნ., ქართველი კინორეჟისორები : ნარკვევების კრებული : ნაწილი I, თბ., 2005, 240, 105–137.

⁸⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=F-vO3hKCCFg> [13.06.2024].

⁹⁰ Konertz E., ZUM 2020. 929, 937.

⁹¹ BGH GRUR 2022, 899, 903 – Porsche 911; ebenso Peifer GRUR 2022, 967, 970.

⁹² BAG NJW 2020, 170, 171.

⁹³ BAG NJW 2019, 3016, 3018 – MTV-Zeitschriften; Schwab Anhang § 1, 89; v. Olenhusen ZUM 2010, 474, 479.

ერთის მხრივ, დამსაქმებელს ევალება ხელფასის გადახდა შესრულებული სამუშაოს სანაცვლოდ და, მეორე მხრივ, საავტორო ანაზღაურება სარგებლობის უფლების მინიჭების სანაცვლოდ. კომპოზიტორის მიერ საავტორო უფლებებით დადგენილი შესაბამისი ანაზღაურების მოთხოვნა როდესაც გულისხმობს აგრეთვე საავტორო უფლების გადაცემას ან სარგებლობას, ეს უკანასკნელი საჭიროებს დამოუკიდებელ მონესრიგებას, რაც გამოყოფის თეორიით არის ცნობილი.⁹⁴ გერმანიის ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ და ფედერალურმა შრომის სასამართლომ პირდაპირ დაადასტურეს განსხვავება კომპოზიტორისათვის ანაზღაურების გადახდასა და კომპოზიტორისაგან საავტორო უფლების ან გამოყენების უფლების მოთხოვნას შორის.⁹⁵

ECJ აღნიშნავს, რომ ნებისმიერ კომპანიაში დასაქმებულ კომპოზიტორს უფლება აქვს შესაბამისი ანაზღაურება მოითხოვოს მათი მუსიკალური ნაწარმოებების გამოყენებისთვის, იმისდა მიუხედავად, არსებობდა თუ არა კომპოზიტორის თანხმობა მისი ნაწარმოების გაჟღერებაზე.⁹⁶ მუსიკალურ ნაწარმოებზე საავტორო უფლებების ანაზღაურების მოთხოვნა არსებობს მიუხედავად იმისა, არსებობდა თუ არა მის გამომყენებელსა და თავად კომპოზიტორს შორის შრომითი ან სხვა სახელშეკრულებო ურთიერთობა.

მაგალითად, გერმანიის საავტორო უფლებების შესახებ კანონის (UrhG) ძველი ვერსიის 32-ე მუხლის მიხედვით დადგენილი იყო, რომ კომპოზიტორისათვის მის მიერ შექმნილი მუსიკალური ნაწარმოების განმეორებით გამოყენების შემთხვევაში გადახდილი საფასური, ვერ შედარდებოდა ხელფასთან.⁹⁷ ხელფასს კომპოზიტორი იღებს ნაწარმოების შექმნისათვის, ხოლო მისი გამოყენებისათვის დადგენილი საფასური არის საავტორო უფლების დაცვის ერთ-ერთი გამოვლინება და არანაირ კავშირშია მომსახურების ან შრომისსამართლებრივ ხელშეკრულებებთან.⁹⁸

მაგალითად, 2021 წელს საქართველოში ერთ-ერთ ყველაზე ცნობილ სატელევიზიო სერიალში „ჩემი ცოლის დაქალები“, უნებართვოდ გამოყენებულ იქნა კომპოზიტორ ნუნუ გაბუნიას⁹⁹ ავტორობით შექმნილი მელოდია, რა დროსაც მან მიმართა სერიალის ხელმძღვანელობას და მიიღო შესაბამისი ანაზღაურება, რაც მას არ მიუღია იმის გამო, რომ თითქოს სერიალის ხელმძღვანელობამ დაავალა მელოდიის შექმნა, ვინაიდან ეს კონკრეტული მელოდია სერიალის გადაღებამდე ბევრად ადრე არსებობდა. შესაბამისად, კომპოზიტორ ნუნუ გაბუნიას მელოდია კიდევ რამდენჯერმე, რომ გამოიყენონ სერიალში და ამისათვის მან მიიღოს კონკრეტული ანაზღაურება, ეს ვერ ჩაითვლება ხელფასად, თუნდაც მას ჰქონდეს სისტემატიური ხასიათი, ვინაიდან ეს იქნება საავტორო უფლების დაცვის გამოვლინება.

გერმანიის საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 32d და 32e სექციების შესაბამისად, იმისათვის, რომ კონკრეტულ დანესებულებაში გაფორმებულმა კომპოზიტორ-თანამშრომელმა შეძლოს, იმის დადგენა, თუ რა შემოსავალი და სარგებელია დამსაქმებლის მიერ ნაწარმოების ექსპლუატაციის ან უნებართვოდ გამოყენების შედეგად მიღებული, დასაქმებულ ავტორს უფლება აქვს მიიღოს სრული და ამომწურავი ინფორმაცია ამის შესახებ.

⁹⁴ Schwab Anhang § 1, 91.

⁹⁵ BVerfG ZUM 2011, 396; BGH NJW 2019, 3016, 3018 – MTV-Zeitschriften.

⁹⁶ EuGH GRUR 2019, 1286, 1289 – Spedidam/INA.

⁹⁷ BAG ZUM 2009, 883, 887; Anm. von Olenhusen ZUM 2009, 889.

⁹⁸ So aber Hertin GRUR 2011, 1065, 1067.

⁹⁹ Композиторы и музыковеды грузии. – тб., 1984, 90.

აღნიშნული პრაქტიკის გადმოღება საქართველოსათვისაც კარგი იქნებოდა, ვინაიდან საავტორო უფლებათა ასოციაცია, რომელიც მფარველობს საავტორო უფლებათა მესაკუთრებს, მუდმივად კითხვის ნიშნის ქვეშაა, თუ რა პრინციპით ანაწილებს ავტორ-შემსრულებლებს შორის კონკრეტულ ანაზღაურებებს.

4.6. ავტორის მორალური უფლებები სამოქალაქლოსამართლებრივ ხელშეკრულებებსა და შრომითსამართლებრივ ურთიერთობებში

ვინაიდან შრომით ურთიერთობებში არსებული შესაძლო ექსპლუატაციის პროცესი გავლენას ახდენს არა მხოლოდ აქტივებზე, არამედ ავტორის მორალურ უფლებებზეც, ჩნდება კითხვა, უნდა იქნას თუ არა დამსაქმებლის მიერ გათვალისწინებული დასაქმებული ავტორის მორალური უფლებების შეზღუდვა-არშეზღუდვის საკითხი ყველა შემთხვევაში.

დაუშვებელია მორალური უფლებების შეზღუდვა ავტორისათვის ხორციელდებოდეს შრომითი ურთიერთობის ფარგლებში, ვინაიდან აღნიშნული არ გამომდინარეობს შრომითსამართლებრივი ურთიერთობის „ბუნებიდან და შინაარსიდან“.¹⁰⁰ მიუხედავად ამისა, შესაძლებელია მუსიკალური ნაწარმოების ავტორთან წინასწარ დაწესდეს გარკვეული დათქმები, მის მიერ შექმნილ ნაწარმოებში ე.ი. ცვლილებების შეტანის შესახებ, რის ფარგლებშიც დასაქმებული დამსაქმებელს უფლებამოსილებას გადასცეს კონკრეტული შრომითი კონტრაქტის ფარგლებში.¹⁰¹

მიუღებელია დასაქმებული კომპოზიტორის ნამუშევარში შევიდეს ცვლილებები იმგვარად, რომ საბოლოოდ გამოიწვიოს მისი დამახინჯება. დამსაქმებელს უნდა ჰქონდეს ცვლილებების განხორციელების უფლება, თუმცა აუცილებელია ნაწარმოებში შესატანი ცვლილებების ლიმიტი განისაზღვროს კეთილსინდისიერების პრინციპის გათვალისწინებით. რაც გამომდინარეობს გერმანიის საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 39-ე მუხლის მე-2 პუნქტიდან.

დამსაქმებლის მიერ ცვლილებების განხორციელების შესაძლებლობის მასშტაბი დამოკიდებულია რამდენიმე ფაქტორზე. თუ დამსაქმებელს მინიჭებული აქვს რედაქტირების უფლება საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 23-ე მუხლის შესაბამისად, დამსაქმებელს ან საჯარო ორგანოს არ აქვს უფლება თავად განახორციელოს ცვლილებები ან შესწორებები. გერმანიაში მოქმედი კანონმდებლობით შესაძლოა დამსაქმებელმა მიუთითოს კომპოზიტორს, თუმცა საბოლოო არჩევანი უნდა დარჩეს მუსიკალური ნაწარმოების ავტორს.

აღსანიშნავია, რომ გერმანიაში მოქმედი საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 42-ე მუხლის მიხედვით, მაშინ როდესაც მუსიკალური ნაწარმოების ავტორს ნასამართლობა არ აქვს მოხსნილი, ასეთ შემთხვევაში დამსაქმებლის ინტერესები შესაძლოა მნიშვნელოვნად შეილახოს, რის გამოც მეტად ხდებდა მისი ინტერესების დაცვა. კომპოზიტორის დამსაქმებელმა, რომელმაც მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის მიერ შექმნილ ნიმუშში ჩადო ინვესტიცია, უნდა მიენიჭოს უფლება თავისუფლად გააგრძელოს აღნიშნულის მარკეტინგი და მისი გამოყენება.¹⁰²

¹⁰⁰ Berger/Wündisch/Wündisch a, A., § 15, 38.

¹⁰¹ Klass, GRUR 2019, 1103, 1109.

¹⁰² Rehbinder/Peukert, 953.

ყველაზე ცნობილი ქართულ სიმღერებში გამოყენებული ლექსების ავტორი – პეტრე ბაგრატიონ გრუზინსკი¹⁰³, ყველასათვის ცნობილი იყო, რომ იმდროინდელი ბოლშევიკური რეჟიმის მსხვერპლი გახლდათ, რის გამოც მან არაერთი წელი დაჰყო ციხის კედლებში, თუმცა მის ნასამართლეობას ხელი არ შეუშლია მისი შემოქმედების მუსიკალურ ნაწარმოებებში რეალიზებისათვის, პირიქით, აღნიშნულმა ფაქტმა ერთგვარი მუზაც კი გაუღვიძა თავისუფლებას მონატრებულ შემოქმედს. ამიტომაც მისი ლექსები მართლაც, რომ საოცრად ჟღერს არაერთ ქართულ მუსიკალურ ნაწარმოებში, ისეთი როგორც არის: „თბილისი“¹⁰⁴, „დარკვეთელო ქალო“¹⁰⁵, „გაზაფხულდა აყვავილდა ნუში“¹⁰⁶, „ყვითელი ფოთლები“¹⁰⁷, „ის აქ არის“¹⁰⁸ და სხვა.

გერმანიაში მოქმედი საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 41-ე მუხლის ახალი ვერსია ნიშნავს, რომ თანამშრომელ ავტორს აქვს არჩევანის გაკეთების უფლება. მას შეუძლია დამსაქმებელს შეუწყვიტოს მის მიერ შექმნილი მუსიკალური ნაწარმოების ექსკლუზიურად გამოყენების უფლება მთლიანად, ან ნაწილობრივ. შრომითი ხელშეკრულება, როგორც სახელშეკრულებო გარიგება, მჭიდროდ არის დაკავშირებული სარგებლობის ექსკლუზიური უფლებების მინიჭებასთან.

გერმანიაში მოქმედი საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 41-ე მუხლის შესაბამისად, მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის საავტორო უფლების, როგორც მემკვიდრეობის დაცვის საკითხი ასევე შეიძლება წარმოიშვას, თუ კომპრეტული ავტორის სამუშაო ადგილის მეპატრონე – დამსაქმებელი, შესთავაზებს მესამე მხარეს ლიცენზირების ჯაჭვში ჩაბმას. ასეთ დროს, საყურადღებოა ის ფაქტი, კომპოზიტორის სიცოცხლეში იყო თუ არა შეთანხმებული შრომით ხელშეკრულებაში კონკრეტული პირობა.

დამსაქმებელმა, თუ მიანიჭა მესამე პირებს ქველიცენზიატის გამოყენების მარტივი უფლებები, ისინი ძალაში რჩება მაშინაც კი, თუ ერთ დროს დასაქმებული ავტორი-კომპოზიტორი შეწყვეტს შრომით ურთიერთობას. ხოლო თუ მას თავის დროზე არ ჰქონდა აღნიშნულის განხორციელების უფლება, მაშინ გერმანიაში მოქმედი საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 41-ე ნაწილის შესაბამისად, დამსაქმებელს არ ექნება მესამე პირებისათვის გარდაცვლილი კომპოზიტორის ნაწარმოებებზე ქველიცენზიის გაცემის უფლება. თუნდაც ადგილი ჰქონდეს დამსაქმებლის გადახდისუუნარობას.¹⁰⁹

აუცილებელია თანამშრომელი ავტორის ინტერესები მაქსიმალურად იქნას გათვალისწინებული. მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის პირადი და ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებები ცალკე საკითხია, და განსხვავდება ერთმანეთისაგან. საინტერესოა გერმანიაში არსებული ისეთი პრაქტიკა, რომლითაც დამსაქმებელი დასაქმებულ კომპოზიტორს უხდის კომპენსაციის სახით 100.00 ევროს ოდენობით, რათა თანამშრომელმა არ გამოიყენოს კანონიერად მიღებული ცოდნა და უნარები, რომელიც შეიძინა კონკრეტულ სამუშაო ურთიერთობის ფარგლებში, თუმცა ამგვარი კომპენსაციის გადახდა წარმოადგენს ქცევის დროებით რეგულირებას და ვერ იქნება მუდმივი ხასიათის.

¹⁰³ ენციკლოპედია „საქართველო“, ტ. 2, თბ., 2012, 167.

¹⁰⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=VqrPhJ6z3ZY> [14.06.2024].

¹⁰⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=SA7OlnsbA3o> [14.06.2024].

¹⁰⁶ https://www.youtube.com/watch?v=ZVQcahJ_ovA [14.06.2024].

¹⁰⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=Do17LTb0keQ> [14.06.2024].

¹⁰⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=ciFCUFRkLOA> [14.06.2024].

¹⁰⁹ BGH GRUR 2009, 946, 947 – Reifen Progressiv.

5. მუსიკალური ნაწარმოების ავტორებთან გაფორმებული კოლექტიური ხელშეკრულებები და მისი მოწესრიგების თავისებურებანი

გერმანულ პრაქტიკაში ინდივიდუალური შრომის სამართლის გარდა, არსებობს კოლექტიური შრომის სამართალი, რომელიც მოიცავს უშალოდ კოლექტიურ ხელშეკრულებებს. ისინი მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ თანამშრომელ კომპოზიტორთა მატერიალური ინტერესების დაცვაში. ამგვარი ხელშეკრულებები, ზოგჯერ შეიცავს, განსაკუთრებით კი თეატრისა და მედიის სექტორში, საავტორო უფლებების მასშტაბურ გამოყენებას, რაც პოზიტიურ გავლენას ახდენს ავტორებსა და შემსრულებელ არტისტებზე. კოლექტიური ხელშეკრულების ამგვარი დებულებები წარმოადგენს საკანონმდებლო ნორმებს TVG-ის 1-ლი და 12a პუნქტების მიხედვით.¹¹⁰

კოლექტიური ხელშეკრულებები ეხება ავტორებისა და შემსრულებლების ძირითადი უფლებების კონსტიტუციურ ტრანსფორმაციას. გერმანიის იუსტიციის ფედერალური სასამართლოს პრეცედენტულმა სამართალმა აღიარა, რომ კოლექტიური ხელშეკრულება ან კოლექტიური მოლაპარაკებები ხელშეკრულებებში, შეიძლება გამოყენებულ იქნას როგორც საორიენტაციო ნიშანი ან სახელმძღვანელო, თუ სახეზეა ყველა დასაქმებულისათვის დამაკმაყოფილებელი და გონივრული ანაზღაურება.¹¹¹

გავრცელებული პრაქტიკით, კოლექტიური მოლაპარაკების მხარეებს შეუძლიათ განსაზღვრონ მხოლოდ სახელშეკრულებო ვალდებულებები და უფლებების მინიჭების შინაარსი, მოცულობა, თუმცა ანაზღაურების განსაზღვრა საკმაოდ პრობლემურია.¹¹² დასაქმებულისათვის, მის მიერ შექმნილი მუსიკალური ნაწარმოებით დამსაქმებლის სარგებლობის უფლების განსაზღვრა წარმოადგენს კომპოზიტორის საავტორო უფლების განკარგვის ერთ-ერთ ოპერაციას. გერმანიაში მოქმედი პრაქტიკით, სარგებლობის უფლების ასეთი განკარგვა შეიძლება მოხდეს მხოლოდ შრომით ხელშეკრულებაში არსებული შეთანხმებით.

აუცილებელია მუსიკალური ნაწარმოების ავტორთან გაფორმებულ შრომით კონტრაქტში დაცული იყოს შემდეგი პირობები:

- დებულებები დამატებითი ანაზღაურების უფლების შესახებ საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 32a ნაწილით და
- ხელშეკრულების გაუქმების უფლების შესახებ არსებული პირობები გამონაკლისების მითითებით;

6. კონტრაქტების გაფორმების თავისებურებანი ციფრული ფორმით მუსიკალური ნაწარმოების შექმნისას

ევროპელმა კანონმდებელმა შეგნებულად მისცა წევრ სახელმწიფოებს შესაძლებლობა ესარგებლათ ხელშეკრულებების ტიპოლოგიური კლასიფიკაციით, რომლებიც შეეხება ციფრული კონტენტისა და ციფრული სერვისების (ციფრული პროდუქტების) მიწოდებას. ასეთ

¹¹⁰ *Rehbinder/Peukert*, 941.

¹¹¹ BGH GRUR 2020, 1191, 1193 –Fotopool; BGH GRUR 2009, 1148, 1149 – Talking to Addison; BGH GRUR 2016, 360, 362 – GVR Tageszeitungen II; BGH GRUR 2020, 591, 598 – Das Boot II.

¹¹² *Rehbinder/Peukert a. A.*, 941; *Schack.*, 1119; *Schricker/Loewenheim/Rojahn* § 43, 47.

დროს DID დირექტივის გამოყენებას მზარდი მნიშვნელობა აქვს ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების შიდა ბაზრისათვის.

მილიონობით მომხმარებელი ევროკავშირში ყოველდღიურად აფორმებს კონტრაქტებს, რათა მიიღონ ციფრული კონტენტი და სერვისები მრავალი ფორმით, განსაკუთრებით კი მუსიკით, რასაც ისინი უშუალოდ ახორციელებენ თავიანთი სმარტფონების ან ლეპტოპების გამოყენებით.¹¹³ DID დირექტივის მიხედვით დადგენილია „sui generis“ საავტორო უფლებების სალიცენზიო შეთანხმებები, რამდენადაც ისინი ძირითადად ეხება მუსიკალური ფაილებს და ელექტრონულ პუბლიკაციებს.

პირველ რიგში, უნდა განვასხვავოთ, არის თუ არა კონტრაქტები ციფრულ პროდუქტებზე, მაშინ როდესაც ის დაკავშირებულია მოძრავ ფიზიკურ „მონაცემთა გადამზიდვთან“, როგორცაა DVD, CD, USB დისკები და მეხსიერების ბარათები (ნაწილი 327 (5) BGB), ან არამატერიალურ ელექტრონულ ფაილებთან, რომლებიც განთავსებულია ინტერნეტში.

ისეთი ფიზიკური ობიექტი, როგორცაა – DVD, CD, USB, შეიძლება ეფუძნებოდეს ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულებას. DVD, CD, USB ობიექტებზე ჩანერილი მელოდიების განსაკუთრებული მახასიათებელი ისაა, რომ 433 (1) BGB და 475 (1) BGB ნაწილით, მათი გასხვისების დრო კავშირში არაა მენარმის მიერ ციფრული კონტენტის გაყიდვის სამომხმარებლო პირობაზე.¹¹⁴

DID დირექტივა ძირითადად ფოკუსირებულია ციფრულ კონტენტზე და ციფრული სერვისების ხელმისაწვდომობაზე. იმისათვის, რომ მომხმარებელმა შეძლოს საავტორო უფლებებით დაცული მასალის ციფრულ კონტენტად გამოყენება, კომპანიამ სალიცენზიო ხელშეკრულების საფუძველზე უნდა შეიძინოს შესაბამისი უფლებები თავად მუსიკალური ნაწარმოების ავტორისაგან. ეს ყველაფერი მთლიანობაში სამკუთხა ურთიერთობას ემსგავსება. ერთის მხრივ, საჭიროა კომპანიის (გამომცემის) ხელშეკრულება უფლებების მფლობელ ავტორთან და მეორეს მხრივ ზეპირსიტყვიერი შეთანხმება კომპანიასა და მომხმარებელს შორის. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსით, ლიცენზია, რომელიც დამსაქმებელმა ავტორისაგან შეიძინა, შეუძლია გადასცეს მომხმარებელს.

მართალია მომხმარებელს უფლება აქვს გამოიყენოს ფიზიკური სახით შეძენილი მუსიკალური ნაწარმოები, თუმცა ადგილი არ უნდა ჰქონდეს მისი მხრიდან უფლების ბოროტად გამოყენებას. დაუშვებელია მომხმარებელმა საკუთარი უფლების ხარჯზე შეზღუდოს საავტორო უფლების მესაკუთრის უფლებები, რისი უზრუნველყოფაც ნაწილობრივ საავტორო უფლების მესაკუთრის დამსაქმებელს ეხება, რომელმაც მატერიალური სახით მოახდინა ჩანაწერის რეალიზება.¹¹⁵

ისეთი ჰიბრიდული ნამუშევრები, როგორცაა ვიდეო თამაშები, რომლებიც შეიცავს მუსიკას¹¹⁶ არ შედის კომპიუტერული პროგრამების დაცვის ფარგლებში.¹¹⁷ აუცილებელია მენარმემ გახადოს ციფრული კონტენტი ხელმისაწვდომი მომხმარებლისთვის ან დაწესებულებებისათვის, იმგვარად, რომ შესაძლებელი იყოს კონკრეტული მუსიკის ჩამოტვირთვა.¹¹⁸ სოციალურ ქსელში რეგისტრაციისას მომხმარებელსა და ქსელის პროვაიდერს შორის ფორმდე-

¹¹³ Schulze ZEuP 2019, 695, 701.

¹¹⁴ BT-Drs. 19/27653, 81.

¹¹⁵ Staudemayer ZEuP 2019, 663, 710.

¹¹⁶ Güllker CR 2021, 66, 67.

¹¹⁷ EuGH GRUR 2023, 577, 582 – Action Reply.

¹¹⁸ Schulze ZEuP 2019, 695, 705.

ბა კონტრაქტი „sui generis“, რაც უნდა უზრუნველყოფდეს კომპოზიტორის უფლებების დაცვას.¹¹⁹

უნდა აღინიშნოს, რომ გერმანიაში ან ევროკავშირის წევრ სხვა სახელმწიფოებში, მომხმარებელს თუ სურს კონკრეტული მუსიკალური ნაწარმოების ჩამოტვირთვა, თვითნებურად უარს ვერ იტყვის ელექტრონულად კონტრაქტის გაფორმებაზე. რადგან სოციალური ქსელების პროვაიდერებს მუსიკალური ნაწარმოების მინოდების წინაპირობად შეუძლია დაჟინებით მოითხოვონ მომხმარებლის ხელშეკრულებაში გარკვეული ვალდებულებების შესრულება.¹²⁰

ლეგიტიმურია, რომ პროვაიდერი თავიდანვე დაეთანხმოს მომხმარებლის შეთანხმებაში უკანონო კონტენტის გავრცელების აკრძალვას. მუსიკის გამოყენების შესაძლებლობები და შეზღუდვები უნდა იყოს შეთანხმებული მისივე გამოყენების წესებში, როგორც ზოგადი წესები და პირობები გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 305-ე ქვეპუნქტების შესაბამისად.¹²¹

უნდა განვასხვავოთ, არის თუ არა დაშვებული ელექტრონული ფაილების მუდმივად ან შეზღუდვით გამოყენება შესაძლებელი. ECJ-ის ელექტრონული მასალების შესახებ გადაწყვეტილება ეხება ინტერნეტში შემოთავაზებული არამატერიალური ციფრული შინაარსის საჯარო რეპროდუქციის საკითხს. ელექტრონული საავტორო ნაწარმოებების გადმოტვირთვის შეთავაზება დაკავშირებულია მომხმარებლის ტექნიკურ მოწყობილობაზე შენახვასთან და, შესაბამისად, რეპროდუქციის შესაძლებლობასთან.

მომხმარებლის იურიდიული პოზიცია პირველად და მეორედ, ონლაინ ბაზარზე ნაწარმოების ციფრული ასლის შექმნისას, ცხადია, ობიექტურად უნდა შეფასდეს. ყველას სურს რაღაცის უფრო იაფად ან საერთოდაც უფასოდ ჩამოტვირთვა. მატერიალურ ჩანაწერს – DVD, CD, USB არ აქვს ისეთივე ხარისხი, როგორც ჩანაწერის ელექტრონულ ასლს. ეს ეხება ნამუშევრების ყველა ციფრულ ასლს.

YouTube-ზე ატვირთვისათვის საჭიროა სალიცენზიო ხელშეკრულება DSM დირექტივის მე-17 მუხლის შესაბამისად, რათა დაშვებული იყოს ციფრული ვიდეო ფაილების საჯარო რეპროდუქცირება. თუ ციფრულ პროდუქტებზე კონტრაქტები დაიდება შესაბამისი უფლებების შექმნის გარეშე, შესაძლოა არსებობდეს სამართლებრივი ხარვეზები გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 327 g ნაწილის მიხედვით.

ავტორის მორალური უფლებები ასევე არ უნდა გამოგვრჩეს მხედველობიდან. მაშინაც კი, თუ არ არსებობს სამართლებრივი ხარვეზი, ავტორის მორალური უფლებები შეიძლება დაირღვეს მომხმარებლის მიერ, მაგალითად, თუ ნამუშევარი დამახინჯებულია გერმანიაში მოქმედი საავტორო უფლებების შესახებ კანონის მე-14 ნაწილის მიხედვით. ამის შემდეგ მომხმარებელი კარგავს საგარანტიო უფლებებს.¹²²

ელექტრონული საქონლის გაყიდვებს მატერიალური საქონლის გასხვისებისაგან განასხვავებს პერსონალური მონაცემების ჩართვა ციფრული კონტენტის გამოყენებისას, რაც გამომდინარეობს DID დირექტივით. ეს არის ერთგვარი სიახლე კერძო სამართალში. ეს ნიშნავს, რომ ციფრული კონტენტით სარგებლობისას, მაშასადამე მუსიკის ელექტრონულად ჩამოტვირთვისას უნდა ჩაინეროს მომხმარებლის პერსონალური მონაცემები, როგორცაა სახელი, ელექტრონული ფოსტის მისამართი, ასაკი და სქესი. მეორე მხრივ, საქონელი, რომლის საფა-

¹¹⁹ OLG München MMR 2021, 71, 73.

¹²⁰ OLG München MMR 2021, 71, 73.

¹²¹ Wandtke/Ostendorff ZUM 2021, 26, 28.

¹²² Spindler/Sein MMR 2019, 488, 490.

სურიც არ არის გადახდილი ფულით, მაგრამ მითითებულია პერსონალური მონაცემები, ამიტომაც არ შედის საქონლის გაყიდვების დირექტივაში. ეს ყოველივე ეხება არა მხოლოდ საავტორო უფლებების კანონს, არამედ GDPR-ის მონაცემთა დაცვის კანონს და GDPR-ის დამრღვევი კონტრაქტების ნამდვილობის საკითხს.¹²³

7. გერმანიაში არსებული საზედამხედველო ორგანო და მისი საქმიანობის სფერო

გერმანიაში საზედამხედველო ორგანოა საპატენტო და სავაჭრო ნიშნების ოფისი (DPMA), რომლის ამოცანები და უფლებამოსილებები ხორციელდება საზოგადოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე. ის უზრუნველყოფს კოლექციონერების მიერ შეგროვებული მუსიკალური ნაწარმოებების ავტორების უფლებების დაცვას.

ზედამხედველობის ორგანოს შეუძლია გადახედოს დამკვეთების მიერ კომპოზიტორებისათვის შეთავაზებული შრომის ანაზღაურების განაკვეთებს. ეს ასევე მოიცავს მათ შემომტობას, კერძოდ დაცული არიან თუ არა ავტორები სათანადოდ.¹²⁴ DPMA-ს მიერ ზედამხედველობა მიზნად ისახავს დამსაქმებლების მიერ უფლებამოსილებების ბოროტად გამოყენების რისკის აღმოფხვრას, რადგან დამსაქმებლებს, როგორც საავტორო უფლებების მფლობელთა რწმუნებულებს, აქვთ მონოპოლიური პოზიცია ბაზარზე. დამსაქმებლის მხრიდან უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებას მაშინაც აქვს ადგილი როდესაც ხდება კონკრეტული ავტორის რეპერტუარის გამოყენებისთვის გადაჭარბებულად დიდი საფასურის დაწესება (102 TFEU).¹²⁵

შედარებითი კვლევის ფარგლებში, უნდა აღინიშნოს, რომ გერმანიის მსგავსად, მაკონტროლებელი პალატის საქართველოში არსებობაც მიზანშეწონილი იქნებოდა, რაც დააკმაყოფილებდა საავტორო უფლებათა ასოციაციაში განეწიანებული ავტორ-შემსრულებლების მოთხოვნებს და გასცემდა ღიაობასთან დაკავშირებით არსებულ ყველა კითხვას პასუხს.

8. გერმანიის საარბიტრაჟო საბჭოს საქმიანობის სფერო საავტორო უფლებებთან დაკავშირებული დავების მოგვარების პროცესში და მისი ქართული ალტერნატივები

გერმანიაში არსებობს საარბიტრაჟო საბჭო, რომელსაც შეუძლია მოიწვიოს ნებისმიერი მხარე იმ დავაში, რომელშიც ჩართულია, როგორც დამსაქმებელი და კომპოზიტორი. დავის ძირითადი არსი შეიძლება ეხებოდეს გამოსაყენებელ სამუშაოსა და მომსახურება, ასევე მონეობილობებისა და მუსიკალური ნაწარმოებების შენახვის საშუალებების სათანადოდ უზრუნველყოფასა და ანაზღაურებას, აგრეთვე ხელშეკრულებაში ცვლილებების შეტანას რაც გამომდინარეობს VGG-ს 92-ე მუხლიდან.

საარბიტრაჟო საბჭოს გადანყვეტილება არის სარჩელის დასაშვებობის წინაპირობა, თუმცა საბოლოო გადანყვეტილების გასაჩივრება შესაძლებელია იუსტიციის ფედერალურ სასამართლოში ZPO-ის 129-ე მუხლის პუნქტის შესაბამისად.

¹²³ Staudemayer ZEuP 2019, 663, 676.

¹²⁴ BVerwG GRUR-Prax 2020, 517.

¹²⁵ Dreier/Peifer/Speccht/Staats, FS für Gernot Schulze, 331 ff.

საქართველოში საავტორო უფლებების დარღვევის საფუძვლით დაევს ძირითადად განიხილავს საქალაქო სასამართლო, თუმცა ნებისმიერ შემთხვევაში, თუ სახეზე არაა ადმინისტრაციულსამართლებრივი ან სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი, შესაძლოა დავა განხილულ იქნას სამედიაციო წესით, რაც დავაში მყოფ მხარეებს მისცემს დროისა და მატერიალური რესურსის დაზოგვის შესაძლებლობას.

9. საავტორო უფლებების გამოყენების ხელშეკრულება

საავტორო უფლებების გამოყენების ხელშეკრულება ფორმდება მხარეთა თავისუფალი ნების გამოვლენის საფუძველზე. თუმცა, მას მაინც აქვს სპეციალური მახასიათებლები, რომლებიც ეფუძნება გერმანიაში მოქმედ საავტორო უფლებების შესახებ კანონს:

ა) უზრუნველყოფილი უნდა იყოს კომპოზიტორის საავტორო უფლებები, მიუხედავად იმისა, გამოიცემა, თუ არა მუსიკალური ნაწარმოები, ხდება თუ არა მისი ილუსტრაცია, ერთის თუ არა გადაღებული კლიპი, ან ონლაინ სახით ხდება, თუ არა ხელმისაწვდომი.

მუსიკალური ნაწარმოების შესყიდვის ხელშეკრულებით უზრუნველყოფილი უნდა იყოს კომპოზიტორის საავტორო უფლება (§§ 433, 453 BGB) (§§ 581 ff. BGB). ამ ძირითადი ვალდებულების დარღვევა იწვევს შესაბამისი სახის ხელშეკრულების სამართლებრივ შედეგებს. ეს ასევე ეხება საავტორო უფლებების გამოყენების ხელშეკრულებებს. ეს არის სინალაგმატური კონტრაქტები, რომლებშიც კომპოზიტორისათვის საავტორო უფლებების ანაზღაურება წარმოადგენს ექსპლუატატორის გათვალისწინებას, სარგებლობის უფლების მინიჭების შინაარსსა და ფარგლებს, როგორც კომპოზიტორის საავტორო უფლებების უზრუნველყოფას.

საავტორო უფლებების უზრუნველყოფის მოთხოვნა ავტორის მთავარი სახელშეკრულებო ვალდებულებაა. მან უნდა მიაწოდოს მყიდველს ხელშეკრულების შესაბამისად მუსიკალური ნაწარმოების გამოყენების უფლება. შეიძლება არსებობდეს სხვადასხვა მიზეზი, რის გამოც ავტორი სუბიექტურად ან ობიექტურად ვერ ასრულებს ამ ვალდებულებას. ამ შემთხვევაში, იგი შეიძლება იყოს პასუხისმგებელი ზარალის ანაზღაურებაზე, რომელიც გამონკვეულია პირველადი შეუძლებლობის გამო, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 311a მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად ან პასუხისმგებლობა დაესკისრება სამართლებრივი ხარვეზებისთვის გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 437, 453 პუნქტი 1 შესაბამისად. კოდი (BGB).¹²⁶

მაგალითი: პროდიუსერმა P-მ, როგორც ექსკლუზიური სატელევიზიო უფლებების მფლობელმა, გადასცა ისინი მესამე მხარეს D-ს 2010 წლის 1 იანვარს. კინოსა და სატელევიზიო ნაწარმოების V-მ გააფორმა კონტრაქტი P-სთან 2010 წლის 20 ივნისს, რომელშიც სატელევიზიო უფლებები V-ს უნდა გადაეცა. თუმცა, ვინაიდან P-მ უკვე გადასცა D-ს სატელევიზიო უფლებები 2010 წლის 1 იანვარს, V-მ ვერ შეიძინა ექსკლუზიური სატელევიზიო უფლებები. V-ს შეეძლო მოეთხოვა ზიანის ანაზღაურება P-ს წინააღმდეგ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის (BGB) 311a მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, რადგან P-ს თავიდანვე არ შეეძლო V-სთვის სატელევიზიო უფლებების გადაცემა.¹²⁷

ბ) ავტორის მიერ თავის შეკავების მოვალეობა, არის სახელშეკრულებო მეორადი ვალდებულება.¹²⁸ ავტორს არ შეუძლია იგივე ნამუშევარი უკვე არსებული ერთი ხელშეკრულების მოქმედების ვადის განმავლობაში ექსპლუატაციაში დატოვოს სხვა ექსპლუატატორთან. ეს

¹²⁶ Schack., 1072.

¹²⁷ file:///C:/Users/user/Downloads/Urheberrecht-4.pdf [15.06.2024].

¹²⁸ BGHZ 94, 276, 280 – Inkasso Programm.

მოვალეობა პირდაპირ რეგულირდება გამომცემელთა აქტის მე-2 პუნქტებით, 1-ლი პუნქტით და 39-ე პუნქტით.

მკაფიო შეთანხმების არარსებობის შემთხვევაში, კომპოზიტორის თავშეკავების ვალდებულება გამომდინარეობს კეთილსინდისიერების პრინციპიდან, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 242-ე მუხლის მიხედვით.¹²⁹ თავშეკავების მოვალეობის საკითხი ძირითადად მხოლოდ სარგებლობის ექსკლუზიური უფლებების მინიჭებისას შეიძლება იყოს მნიშვნელოვანი. თუ ავტორს მინიჭებული აქვს მხოლოდ გამოყენების მარტივი უფლებები, მას შეუძლია დაუშვას რამდენიმე ექსპლუატატორისათვის ამ უფლებების გადაცემა.

ზოგჯერ ექსპლუატატორიც ექვემდებარება თავშეკავების ვალდებულებებს გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 242-ე მუხლის შესაბამისად, თუმცა ეს იშვიათად ხდება, კერძოდ ავტორს შეუძლია მოითხოვოს, რომ მისი სამუშაო არ იყოს უგულებელყოფილი სხვა ნაწარმოების სასარგებლოდ.¹³⁰

10. მუსიკალური ნაწარმოების გამომყენების (ექსპლუატატორის) ვალდებულებები

გონივრული ანაზღაურების მოვალეობა ნიშნავს, რომ სარგებლობის უფლების შემძენი ზოგადად ვალდებულია კომპოზიტორს გადაუხადოს შესაბამისი ანაზღაურება ნაწარმოების უფლებების მინიჭებისა და გამოყენების სანაცვლოდ.¹³¹ DSM დირექტივა და გერმანიაში მოქმედი საავტორო უფლებათა კანონის მე-11 წინადადება, მუსიკალური ნაწარმოების ავტორს ანიჭებს გარანტიას შესაბამის ანაზღაურების მიღების შესახებ.

ამგვარი პრაქტიკის ქართულ რეალობაში გადმოღება მისაღები იქნებოდა, რაც აღმოფხვრიდა საავტორო უფლებათა ასოციაში განწევრიანებულ ავტორ-შემსრულებლების პრეტენზიებს. ავტორისათვის გონივრული ანაზღაურების უფლება არსებობს მაშინაც კი, თუ არ მომხდარა ეკონომიკური სარგებლის მიღება. ყოველივე ემსახურება ავტორებისა და მათი უფლებების დაცვას და წარმოადგენს მათი საავტორო უფლებების გაუფასურებისგან დაცვის გარანტიას.¹³²

გერმანიაში მოქმედი საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 32-ე ნაწილის მიხედვით გონივრულ ანაზღაურებაზე საავტორო უფლების მესაკუთრის მოთხოვნა არ ემსახურება სამუშაოს ანაზღაურების მიზანს, არამედ წარმოადგენს სარგებლობის უფლების მინიჭებაზე ანაზღაურებას.¹³³

საინტერესოა, რომ სალიცენზიო ბიზნესში, ტოტალური შესყიდვის კონტრაქტები არაკეთილსინდისიერი და ამორალურია, თუ ავტორები არ არიან ჩართული ნაწარმოების ექსპლუატაციაში სალიცენზიო ჯაჭვის ფარგლებში. საავტორო უფლებების ანაზღაურება არ არის სოციალური ასპექტებიდან გამომდინარე ანაზღაურება. ის არ ემყარება სოციალური სამართლის პრინციპს.¹³⁴

¹²⁹ Schack., 1073; Dreier/Schulze/Schulze Vor § 31, 42; Rehbinder/Peukert, 928.

¹³⁰ Dreier/Schulze/Schulze Vor § 31, 45.

¹³¹ EuGH GRUR 2021, 95, 97 – SABAM; BVerfG GRUR 2010, 332, 333 – Filmurheberrecht; BGH ZUM 2010, 255, 258 – Literarischer Übersetzer IV; BGH GRUR 2009, 1148, 1150 – Talking to Addison.

¹³² BGH GRUR 2013, 717, 719 – Covermount; BGHZ 17, 266, 282.

¹³³ BVerfG ZUM 2011, 396; BGH GRUR 2009, 1148, 1154 – Talking to Addison.

¹³⁴ OLG München ZUM-RD 2007, 166, 177; OLG München ZUM-RD 2007, 182, 190.

ექსპლუატაციის მოვალეობა ნიშნავს, რომ ვინაიდან ექსპლუატატორი სარგებლობის უფლებებს იძენს ავტორთან ხელშეკრულების გაფორმებით, ის ზოგადად დაინტერესებულია მუსიკალური ნაწარმოებით, რომლებიც შემდგომში გამოიმუშავენ ეკონომიკურ მოგებას. თუმცა, ექსპლუატაციის ვალდებულება რეგულირდება მხოლოდ საგამომცემლო კანონმდებლობით.

გერმანიაში მოქმედი საგამომცემლო კანონის პირველი ნაწილის მე-2 წინადადების მიხედვით, გამომცემელი ვალდებულია გაამრავლოს და გაავრცელოს ნაწარმოები. თუ ექსპლუატაციის ვალდებულება პირდაპირ არ არის შეთანხმებული, ექსპლუატატორს ეკისრება ექსპლუატაციის ვალდებულება გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 242-ე მუხლის მიხედვით. თუ ექსპლუატატორი არ ასრულებს ამ ვალდებულებას, ავტორს უფლება აქვს გააუქმოს გამოყენების უფლებები საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 41-ე და 42-ე პუნქტების შესაბამისად.

11. სამომავლოდ შესაქმნელი მუსიკალური ნაწარმოებისათვის გაფორმებული კონტრაქტის თავისებურებანი

მუსიკალური ნაწარმოების ავტორს ასევე შეუძლია ჰქონდეს სარგებლობის უფლებები, იმ ნაწარმოებებზე, რომელიც ჯერ კიდევ არ აქვს შექმნილი და აპირებს მათ მომავალში შექმნას. ეს გულისხმობს მომავალ ნამუშევრებზე გამოყენების უფლებების მინიჭების უფლებამოსილებას, რისთვისაც გერმანიაში მოქმედი საავტორო უფლებების შესახებ კანონის § 40 ითვალისწინებს სპეციალურ რეგულაციას.

იმისათვის, რომ კანონმდებელს ავტორი დაეცვა მისი ეკონომიკური საქმიანობის თავისუფლების გაუზარებელი შეზღუდვისაგან, რომლის შედეგების წინასწარ პროგნოზირება რთულია, კანონმდებელმა ავტორი დააყენა ნებისმიერი ასეთი ვალდებულების ხელშეკრულებაში წინასწარ წერილობით განერის მოთხოვნა (§ 126 გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 1-ლი პუნქტი) საავტორო უფლებების შესახებ კანონის § 40 1 პუნქტის 1 წინადადების შესაბამისად. ეს ფორმალური მოთხოვნა ვრცელდება კონტრაქტებზე მომავალი ნამუშევრებისთვის გამოყენების უფლების მინიჭების შესახებ, რომლებშიც დეტალურად არ არის განსაზღვრული კომპოზიტორის ვალდებულებები (საავტორო უფლებების შესახებ კანონის § 40 პუნქტი 1 წინადადება 1).

მომავალი მუსიკალური ნამუშევრები მხოლოდ ჟანრის მიხედვით არის განსაზღვრული, თუ ისინი არ არის ინდივიდუალური სათაურით, ესკიზით ან აღწერით მოცემული და აქვთ მხოლოდ ზოგადი მახასიათებლები, მაგ. კლასიკური მუსიკა. აბსტრაქციის პრინციპი ირღვევა, თუ ავტორი არ შეასრულებს ხელშეკრულებით ნაკისრ ვალდებულებას და არ მიაწოდებს დამკვეთს ნაწარმოებს. საბოლოო ჯამში, ხელშეკრულებით მხარისთვის აზრი არ აქვს, თუ მან დადო წერილობითი ხელშეკრულება კანონის ყველა პუნქტის გათვალისწინებით, მაგრამ საბოლოოდ მაინც ვერ შეძლო ნაწარმოების ექსპლუატაცია. ვერაფერს აიძულებს კომპოზიტორს მუსიკის შექმნას, ის მხოლოდ იძულებული იქნება იმ ჰონორარის უკან დაბრუნების, რომელიც ნაწარმოების შესაქმნელად აიღო.

ხელშეკრულების ორივე მხარეს აქვს უფლება შეწყვიტოს კონტრაქტი მისი დადებიდან 5 წლის შემდეგ (საავტორო უფლებათა კანონის 40-ე პუნქტი 1 წინადადება 2). შეწყვეტის უფლება მხარეებს აკისრებს წინასწარი გაფრთხილების ვალდებულებას, კერძოდ 6 თვეს (საავტორო უფლებათა კანონის 40-ე მუხლის მე-2 პუნქტი 1 წინადადება). შეწყვეტის სხვა კანონი-

ერი საფუძვლები უცვლელი რჩება (საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 40-ე მუხლის მე-2 პუნქტი, წინადადება 2). თუ ავტორს ხელშეკრულების შეწყვეტის მომენტისთვის არ მიუწოდებია მომავალი ნამუშევარი, სარგებლობის უფლება უკან უბრუნდება ავტორს. თუ ავტორმა ნამუშევარი გადასცა ხელშეკრულების შეწყვეტამდე, ნაწარმოების უფლების განკარგვა აგრძელებს მოქმედებას, მიუხედავად იმისა, რომ ვალდებულება დასრულდა. ასეთ დროს ავტორს უფლება აქვს მიიღოს ანაზღაურება ნაწარმოების გამოყენების შემთხვევაში. გერმანიაში მოქმედი საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 40 (1) მუხლი ასევე ვრცელდება შრომით ხელშეკრულებებზე, რათა შეინარჩუნოს გამაფრთხილებელი ფუნქცია.¹³⁵ საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 40(1) მუხლი ასევე გამოიყენება ნარმომადგენლობითი კონტრაქტების სახელშეკრულებო ურთიერთობებში.¹³⁶

ზოგადად, მუსიკალური ნაწარმოების ავტორისათვის სამომავლოდ შექმნილი ნაწარმოებისათვის ხელშეკრულების დადების უფლება რა საკვირველია საჭიროა არსებობდეს, ვინაიდან შემოქმედ კომპოზიტორებს არ აქვს გასაყიდ ნამუშევართა სარეზერვო ფონდი, თუმცა შემკვეთისათვის ყოველივე მაინც რისკთან არის დაკავშირებული, რადგან მუსიკალური ნაწარმოების შექმნა არ არის სახლის აშენება, ეს შემოქმედებითი პროცესია, რომელიც ზოგჯერ მუზასთანაცაა დაკავშირებული.

12. კომპოზიტორის მიერ შექმნილი მუსიკალური ნაწარმოების უფლებები მისი სიკვდილის შემდგომ აღმოჩენილ გამოუქვეყნებელ ნაშრომებზე

ნებისმიერ ავტორს, ვისაც გარდაცვალების შემდეგ დარჩა გამოუქვეყნებელი მუსიკალური ნაწარმოები შეიძლება გამოქვეყნდეს მათი გარდაცვალების შემდეგ გერმანიაში მოქმედი საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 71-ე ნაწილის 1 პუნქტის 1 წინადადების შესაბამისად.¹³⁷ გარდა ამისა, მუსიკალური ნამუშევარი, რომელიც ხსენებული მუხლით მონესრიგებას დაექვემდებარება, მნიშვნელოვანია, რომ ჯერ არ უნდა იყოს გამოქვეყნებული საავტორო უფლებების შესახებ კანონის მე-6 ნაწილის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, ანუ ასლები არ უნდა იყოს შეთავაზებული საზოგადოებისთვის არც გერმანიაში და არც მის ფარგლებს გარეთ.¹³⁸

განხილულ თემასთან დაკავშირებით, საინტერესოა ერთ-ერთი ცნობილი მაგალითის განხილვა: 2002 წელს ვ-მ აღმოაჩინა კომპოზიტორ ანტონიო ვივალდის ოპერის „მონტეზუმა“ არასრული პარტიტურა 1791 წელს დაარსებული Sing-Akademie zu Berlin-ის ხელნაწერ არქივში. კ-მ, როგორც არქივის მფლობელმა, გააკეთა ფაქსიმილური ასლები და ასევე გაყიდა ერთი ეგზემპლარი. ბ-მ შეასრულა ოპერა. კ თვლიდა, რომ ნაწარმოები არ იყო გამოქვეყნებული და ამიტომ მას შეეძლო გადაეწყვიტა ოპერის ბედი. სასამართლომ არ დააკმაყოფილა კ-ს სარჩელი და დაადგინა, რომ ოპერის თეატრში ფურცლების გავრცელებამ და შემსრულებლებისთვის მისმა გადაცემამ დაარღვია კომპოზიტორის უფლებები, მიუხედავად იმისა, რომ 1733 წელს ამ ოპერის თავდაპირველ პრემიერაზე შესრულებული ვერსიის განსხვავებული ვარიანტის მოსმენის საშუალება მიეცათ მუსიკით დაინტერესებულ საზოგადოებას.¹³⁹

¹³⁵ *Wandtke/Bullinger/Wandtke* § 40, 4; *Schack.*, 630; a. A. *Rehbinder/Peukert*, 1015. *Schricker/Loewenheim/Rojahn* § 43, 44.

¹³⁶ *Schack.*, 1108.

¹³⁷ *Wandtke/Bullinger/Thum* § 71, 9.

¹³⁸ BGH GRUR 2009, 942, 943 – Montezuma; OLG Düsseldorf GRUR 2006, 673, 775 – Montezuma II.

¹³⁹ BGH GRUR 2009, 942, 943 – Montezuma.

13. საავტორო უფლებების დარღვევასთან დაკავშირებით არსებული საერთაშორისო იურისდიქცია

გერმანული სასამართლოების საერთაშორისო იურისდიქცია განისაზღვრება გერმანიის საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო სამართლის მიხედვით (IZVR), რადგან გერმანიის სასამართლოებს აქვთ საერთაშორისო იურისდიქცია, მათ შეუძლიათ გამოიყენონ საავტორო უფლებების შესახებ უცხოური კანონი, თუ ადგილი აქვს კანონის კონფლიქტს. ტერიტორიულობის პრინციპი არ ზღუდავს საჭირო კანონმდებლობის გამოყენებისაგან გერმანულ სასამართლოს.

გერმანიის სასამართლოების საერთაშორისო იურისდიქციის სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს 2015 წლის 10 იანვარს განხორციელებული ბრიუსელის რეგულაცია (Brussels Ia Regulation). ის ყოველთვის გამოიყენება, თუ მოპასუხე რეზიდენტი ევროკავშირში.¹⁴⁰ ბრიუსელის რეგულაციის ინტერპრეტაცია უნდა მოხდეს დამოუკიდებლად, იმავე სისტემისა და მიზნების გათვალისწინებით, რომელ სახელმწიფოსაც ეხება საქმე, რათა უზრუნველყოფილ იქნას მათი ერთგვაროვანი გამოყენება ევროკავშირის წევრ ყველა სხვა სახელმწიფოში.¹⁴¹ გარდა იურისდიქციის ზოგადი ადგილისა, ბრიუსელის რეგულაცია არეგულირებს იურისდიქციის გამოსაყენებელ სპეციალურ ადგილებსაც.¹⁴² ბრიუსელი რეგულაცია არსებობს ნებისმიერ ადგილას, სადაც ირღვევა საავტორო უფლებები. ამისათვის საკმარისია, მოსარჩელის მტკიცება, რომ ნამდვილად დაირღვა მისი უფლებები და ამის გამომრიცხავი სხვა არანაირი გარემოება არ არსებობს.¹⁴³

საინტერესოა, რომ „სამართლიანი კომპენსაციის“ მოთხოვნის შემთხვევაში, კერძო სარგებლობისთვის რეპროდუქციით მიყენებული ზიანის ანაზღაურებისას, ვრცელდება სასამართლოს ადგილობრივი იურისდიქცია. ბრიუსელის რეგულაციის მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილის ინტერპრეტაციისას, ECJ ვარაუდობს, რომ ფიზიკური ან იურიდიული პირები, რომელთაც დაერღვათ პირადი უფლებები, შეუძლიათ მოითხოვონ ზიანის ანაზღაურება ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების იმ სასამართლოებიდან, სადაც განხორციელდა მათი ინტერესების დარღვევა. მაშინ, როცა ფიზიკური პირის ინტერესების ცენტრის განსაზღვრა ზოგადად ხდება მისი საცხოვრებელი ადგილის შესაბამისად. შესაძლებელია სხვა ინდიკატორების არსებობაც, ისეთი როგორცაა პროფესიული საქმიანობის სხვა სახელმწიფოში განხორციელება. იურიდიული პირის ინტერესების ცენტრი შეიძლება იყოს ნორმატიული ადგილის მიღმა. ეს იმ შემთხვევაში ხდება, როდესაც სხვა სახელმწიფოში ხორციელდება მათი ეკონომიკური საქმიანობა.¹⁴⁴

თუ მოპასუხე რეზიდენტია შვეიცარიაში, ნორვეგიაში ან ისლანდიაში, გამოიყენება ლუგანოს კონვენცია (LugÜ).¹⁴⁵ თუ მოპასუხე არ არის რეზიდენტი ევროკავშირის წევრ ქვეყანაში

¹⁴⁰ BGH GRUR 2022, 1812, 1816 – DNS-Sperre; BGH GRUR 2016, 1048, 1049 – An Evening with Marlene Dietrich; Picht/Koop GRUR Int. 2016, 232.

¹⁴¹ EuGH NJW 2021, 144, 146 – Wikingerhof/Booking.com.

¹⁴² EuGH GRUR 2009, 753, 755 – Falco Privatstiftung u. a./Weller Lindhorst; OLG Köln GRUR Int. 2009, 1048 (Art. 5 Nr. 5 EuGVVO).

¹⁴³ BGH GRUR 2007, 871, 872 – Wagenfeld-Leuchte; BGH GRUR 2005, 431 – Hotel Maritime.

¹⁴⁴ EuGH NJW 2017, 3433, 3435 – Bolagsupplysningen; EuGH EuZW 2011, 962, 49 – eDate Advertising.

¹⁴⁵ BGH GRUR 2022, 1327, 1328 – uploaded III.

და ლუგანოს კონვენცია არ გამოიყენება, იურისდიქცია რეგულირდება ეროვნული სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით.

ECJ-ს პრეცედენტული სამართლის გათვალისწინებით, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 32-ე ნაწილის გამოყენებისას, იუსტიციის ფედერალური სასამართლო აღარ მოითხოვს, რომ დამრღვევ ვებსაიტზე წვდომა იყოს გერმანიაში, როგორც ეს უწინ იყო. პირიქით, საკმარისია, თუ უფლებები დაცულია გერმანიაში და ვებ-გვერდი საჯაროდ ხელმისაწვდომია გერმანიაში. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 32-ე ნაწილის მნიშვნელობით დელიქტის ადგილი ასევე უნდა დადასტურდეს გერმანიაში.¹⁴⁶

აღსანიშნავია, რომ რომის რეგულაციის გამოყენება გამოირიცხებოდა პირადი უფლებების დარღვევისას. გერმანიის კანონმდებლობით პირადი უფლებების დარღვევასთან დაკავშირებული სარჩელი უნდა გამომდინარეობდეს გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის (EGBGB) შესავალი აქტის მე-40 მუხლის 1-ლი წინადადებიდან.¹⁴⁷

აღნიშნულმა თავმა მნიშვნელოვანი დახმარება გასწია, კვლევითი პროექტის სისტემური კვლევის ფარგლებში პროცესუალური დასკვნების გაკეთების თვალსაზრისით.

14. იძულებითი აღსრულება

სარჩელის დაკმაყოფილების მიუხედავად, თუ მოპასუხე უარს იტყვის სასამართლოს გადაწყვეტილების ნებაყოფლობით შესრულებაზე, მოსარჩელეს შეუძლია განახორციელოს იძულებითი აღსრულება. მაშასადამე, მოპასუხესა და მოსარჩელეს შორის არსებული სამართლებრივი დავა შემდეგ გრძელდება იძულებითი აღსრულებასთან დაკავშირებული საკითხის სახით.

§ 704 ff. ZPO-ით რეგულირდება იძულებითი აღსრულების კანონი. პროცედურის ამ ეტაპზე მხარეებს აღარ უწოდებენ მოსარჩელეს და მოპასუხეს, არამედ მათ მოიხსენიებენ, როგორც – კრედიტორს და მოვალეს. სასამართლოს შეუძლია შეუფარდოს სასჯელი და, მათ შორის პატიმრობა გერმანიაში მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 888-ე მუხლის შესაბამისად, თუ არსებობს დასაბუთებული ეჭვი.¹⁴⁸ თუ საავტორო უფლებების შესახებ კანონით დაცული უფლება უნდა რეალიზდეს, იძულებითი აღსრულების ზოგადი დებულებები გამომდინარეობს გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 704-ე მუხლიდან, რომელიც სრულად გამოიყენება, თუ სხვა რამ არ არის მითითებული საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 113-დან 119-ე მუხლებში (112-ე მუხლი). გერმანიის საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 113-ე მუხლის 1-ლი წინადადება ადგენს მაღალ სტანდარტს საავტორო უფლებების სავალდებულო აღსრულებისთვის ფულადი მოთხოვნების დაყენებისთვის.¹⁴⁹

მნიშვნელოვანია სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება ექვემდებარებოდეს აღსრულებას, რაც არათუ უზრუნველყოფს საავტორო უფლების მესაკუთრის უფლებების სათანადოდ დაცვას, არამედ იქნება ერთგვარი პრევენცია კომპოზიტორის საავტორო უფლებების დარღვევის თავიდან აცილების ნაწილში.

¹⁴⁶ BGH GRUR 2018, 642, 643 – Internetforum; BGH GRUR 2016, 1048 Rn. 18 – An Evening with Marlene Dietrich.

¹⁴⁷ BGH NJW 2018, 2324, 2326 – Suchmaschine.

¹⁴⁸ OLG Celle ZUM-RD 2013, 119, 121.

¹⁴⁹ Skauradszun., 34.

15. დასკვნა

მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებები სახელმეკრულებო ურთიერთობაში და მისი მოწესრიგების საერთაშორისოსამართლებრივი მექანიზმები საკმაოდ პრობლემური საკითხი აღმოჩნდა, რამაც მის აქტუალურობაში დაგვარწმუნა. განხილულ ნაშრომში მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებების გარშემო არსებულ საკითხთა ფართო წრიდან, ყურადღება გამახვილდა მუსიკალური ნაწარმოებების ცნებაზე, არსზე და მნიშვნელობაზე; მუსიკალური ნაწარმოების დამუშავებაზე, რადაქტირებასა და მის უფასოდ გამოყენებაზე; მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის ადგილზე შრომით ურთიერთობაში; ზღვარზე შრომითსამართლებრივ ურთიერთობაში მყოფ კვაზ-დასაქმებულ მუსიკალური ნაწარმოების ავტორებსა და სახელმეკრულებო ურთიერთობაში მყოფ სუბიექტებს შორის; შრომითი ხელმეკრულების ფარგლებში კომპოზიტორის მიერ შესასრულებელი სავალდებულო სამუშაოსა და მისი ფარგლებზე; საკუთრების უფლებაზე შრომითი კონტრაქტის ფარგლებში კომპოზიტორის მიერ შექმნილ ნაწარმოებზე; შრომით და მომსახურების ხელმეკრულებებს შორის არსებული უპირატესობებზე; კომპოზიტორისათვის ხელფასის, ანაზღაურებისა და კომპენსაციის გადახდის განსაზღვრის თავისებურებებზე; ავტორის მორალური უფლებებზე სამსახურსა და შრომით ურთიერთობებში; მუსიკალური ნაწარმოების ავტორებთან გაფორმებული კოლექტიური ხელმეკრულებებზე და მისი მოწესრიგების თავისებურებებზე; ციფრული ფორმით მუსიკალური ნაწარმოების შექმნისას კონტრაქტების გაფორმების თავისებურებებზე; გერმანულ პრაქტიკაში არსებული საზეადამხედველო ორგანოსა და მისი საქმიანობის სფეროზე; გერმანიის საარბიტრაჟო საბჭოს საქმიანობის სფეროზე საავტორო უფლებებთან დაკავშირებული დავების მოგვარების პროცესში და მის ქართული ალტერნატივებზე; საავტორო უფლებების გამოყენებებზე ხელმეკრულებებში; მუსიკალური ნაწარმოების გამოყენების (ექსპლუატაციის) ვალდებულებებზე; სამომავლოდ შესაქმნელი მუსიკალური ნაწარმოებისათვის გაფორმებული კონტრაქტის თავისებურებებზე; კომპოზიტორის მიერ შექმნილი მუსიკალური ნაწარმოების უფლებებზე მისი სიკვდილის შემდგომ აღმოჩენილ გამოუქვეყნებელ ნაშრომებზე; საავტორო უფლებების დარღვევასთან დაკავშირებით არსებული საერთაშორისო იურისდიქციაზე და იძულებითი აღსრულებაზე.

ნაშრომის შექმნის პროცესში გამოყენებული კვლევის მეთოდებმა კი შემდეგი დასკვნის გაკეთების საშუალება მოგვცა:

ისტორიულ-სამართლებრივი – კვლევის მეთოდის გამოყენებამ წარმოაჩინა, რომ გერმანიაში არსებული ქონებრივი სამართლის მიხედვით, თანამშრომლები არ არიან მესაკუთრეები მათ მიერ წარმოებულ ფიზიკურ ობიექტებზე. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 950-ე მუხლის მიხედვით, სამუშაოს წარმოების პროცესში დამსაქმებელი იძენს შესრულებულ სამუშაოს. იმ შემთხვევაში, თუ ავტორსა და დამსაქმებელს შორის დადებულია კერძო სამართლის ხელმეკრულება, რომლის ძალითაც ავტორი არის არა მხოლოდ ინტელექტუალური საკუთრების მფლობელი, არამედ მწარმოებელიც ასეთ დროს ის ჩაითვლება ქონების მესაკუთრედ.

გერმანიის საავტორო უფლებების შესახებ კანონის (UrhG) ძველი ვერსიის 32-ე მუხლის მიხედვით დადგენილი იყო, რომ კომპოზიტორისათვის მის მიერ შექმნილი მუსიკალური ნაწარმოების განმეორებით გამოყენების შემთხვევაში გადახდილი საფასური, ვერ შედარდებოდა ხელფასთან. ხელფასს კომპოზიტორი იღებს ნაწარმოების შექმნისათვის, ხოლო მისი გამოყენებისათვის დადგენილი საფასური არის საავტორო უფლების დაცვის ერთ-ერთი გა-

მოვლინება და არანაირ კავშირშია მომსახურების ან შრომისსამართლებრივ ხელშეკრულებებთან.

დოკუმენტური – კვლევის ფარგლებში შესწავლილმა სპეციალურმა კანონმდებლობამ, ლიტერატურამ და ანალიტიკურმა მასალამ ცხადყო, რომ შრომითსამართლებრივ ურთიერთობაში აუცილებელია დაცული იყოს დამსაქმებლისა და დასაქმებულის თანასწორობისა და კეთილსინდისიერების პრინციპი. დამსაქმებელსა და დასაქმებულს შორის არსებული თანასწორობა კომპოზიტორს არ უნდა ათავისუფლებდეს ყველანაირი ვალდებულებისაგან და არც დამსაქმებელს უნდა აკისრებდეს სრულ ვალდებულებებს, მათ შორის ავტორის ლოდინის მოვალეობა, თუ როდის ენვევა მას მუზა. თანასწორობაზე დაფუძნებული შრომითსამართლებრივი ხელშეკრულება დასაქმებულს ანაზღაურებას უნდა ჰპირდებოდეს შესრულებული სამუშაოს მიხედვით, ხოლო დამსაქმებელს უნდა ათავისუფლებდეს გარკვეული შეზღუდვებისაგან, რათა მან ვადებში შეუზღუდავად შექმნას ხელოვნების ისეთი ნიმუში, როგორცაა მუსიკალური ნაწარმოები. დამსაქმებლის მიერ შეთავაზებულ გარკვეულ დროში შესასრულებელი სამუშაოს ვერ შესრულების შემთხვევაში, დასაქმებული ვალდებული უნდა იყოს წინასწარ აცნობოს დამსაქმებელს აღნიშნულის შესახებ, რაც კეთილსინდისიერების პრინციპიდან მომდინარეობს.

შედარებით სამართლებრივი – კვლევის მეთოდიდან გამომდინარე მკითხველმა შეიტყო, რომ გერმანიაში საზედამხედველო ორგანოა საპატენტო და სავაჭრო ნიშნების ოფისი (DPMA), რომლის ამოცანები და უფლებამოსილებები ხორციელდება საზოგადოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე. შედარებითი კვლევის ფარგლებში, უნდა აღინიშნოს, რომ გერმანიის მსგავსად მაკონტროლებელი პალატის საქართველოში არსებობაც მიზანშეწონილი იქნებოდა, რაც დააკმაყოფილებდა საავტორო უფლებათა ასოციაში განვერიანებული ავტორ-შემსრულებლების მოთხოვნებს და გასცემდა ღიაობასთან დაკავშირებით არსებულ კითხვებს პასუხს.

საყურადღებოა ისიც, რომ ისეთი ჰიბრიდული ნამუშევრები, როგორცაა ვიდეო თამაშები, რომლებიც შეიცავს მუსიკას არ შედის კომპიუტერული პროგრამების დაცვის ფარგლებში.

ელექტრონული საქონლის გაყიდვებს მატერიალური საქონლის გასხვისებისაგან განასხვავებს პერსონალური მონაცემების ჩართვა ციფრული კონტენტის გამოყენებისას, რაც გამომდინარეობს DID დირექტივით. ეს არის ერთგვარი სიახლე კერძო სამართალში. ეს ნიშნავს, რომ ციფრული კონტენტით სარგებლობისას, მაშასადამე მუსიკის ელექტრონულად ჩამოტვირთვისას უნდა ჩაინეროს მომხმარებლის პერსონალური მონაცემები, როგორცაა სახელი, ელექტრონული ფოსტის მისამართი, ასაკი და სქესი.

დესკრიფციული – კვლევის მეთოდზე დაყრდნობით გამოიკვეთა, რომ დასაქმებულსა და დამსაქმებელს შორის შრომითი ურთიერთობა უნდა ვივარაუდოთ, თუ დასაქმებულის მხრიდან მომსახურების განევა შესაბამისი ანაზღაურების სანაცვლოდ წარმოადგენს შრომითი ხელშეკრულებით დადგენილ სამართლებრივ ურთიერთობას და არ არის ერთჯერადი ხასიათის. თუ სახეზე გვაქვს ერთჯერადი ხასიათის დაკვეთა, ეს შესაძლოა ჩაჯდეს ისეთი მომსახურების ხელშეკრულების ფარგლებში.

მიუღებელია დასაქმებული კომპოზიტორის ნამუშევარში შევიდეს ცვლილებები იმგვარად, რომ საბოლოოდ გამოიწვიოს მისი დამახინჯება. დამსაქმებელს უნდა ჰქონდეს ცვლილებების განხორციელების უფლება, თუმცა აუცილებელია ნაწარმოებში შესატანი ცვლილე-

ბების ლიმიტი განისაზღვროს კეთილსინდისიერების პრინციპით, რაც გამომდინარეობს გერმანიის საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 39-ე მუხლის მე-2 პუნქტიდან. გერმანიაში მოქმედი კანონმდებლობით, შესაძლოა დამსაქმებელმა მიუთითოს კომპოზიტორს, თუმცა საბოლოო არჩევანი მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის ხელშია.

სისტემური – კვლევის მეთოდის გამოყენებამ უდიდესი დახმარება გასწია იმ პოზიციის ჩამოსაყალიბებლად, რომლის მიხედვითაც ავტორისათვის გონივრული ანაზღაურების უფლება არსებობს მაშინაც კი, თუ არ მომხდარა ეკონომიკური სარგებლის მიღება. ყოველივე ემსახურება ავტორებისა და მათი უფლებების დაცვას და წარმოადგენს მათი საავტორო უფლებების გაუფასურებისგან დაცვის გარანტს.

კომპოზიტორის მიერ შექმნილი ე.წ. „უფასო ნამუშევრები“, რომლებიც მას არავისთვის შეუქმნია და არავითარი კავშირი არ აქვს შრომით ან სხვა სახელმწიკრულებო ურთიერთობასთან, ავტორი არ არის ვალდებული ისინი გახადოს დამსაქმებლისათვის ან სხვა დამკვეთისათვის ხელმისაწვდომი. მათ აღნიშნული ნაწარმოებების გამოქვეყნების ვალდებულებაც კი არ აქვთ.

მიუხედავად იმისა, ფინანსდება, თუ არა კომპოზიტორი კონკრეტული დამსაქმებლისაგან, მას მაინც ვერ დავავალდებულებთ მისი შემოქმედებითი ცხოვრების განმავლობაში შექმნილი ნებისმიერი ნაწარმოების გასაჯაროებასა და დამსაქმებლისათვის წარდგენას. არსებობს განსაკუთრებული ე.წ. „ინტიმური“ მომენტები თავად შემოქმედსა და მის ქმნილებას შორის, რომლის გასაჯაროების დაჟინებული მოთხოვნაც ყოვლად მიუღებელია.

ბიბლიოგრაფია:

1. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, 4/11/1950.
2. *ახმეტელი მ.*, რევაზ ლალიძე, საბჭოთა ხელოვნება, 1976, № 7, 3.
3. *ბაბუნაშვილი ზ., ნოზაძე თ.*, მამულიშვილთა სავანე, თბ., 1994, 212.
4. *გაბუნია დ., თავთაქიშვილი გ.*, საერთაშორისო საავტორო სამართალი, ნ. 1, საქართველოს ინტელექტუალური საკუთრების ეროვნული ცენტრი საქპატენტი, 2016, 14-15.
5. *გელოვანი ა.*, ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 2, თბ., 1977, 512.
6. *დონაძე ლ.*, ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 10, თბ., 1986, 214.
7. ენციკლოპედია „საქართველო“, ტ. 2, თბ., 2012, 167.
8. *იაშვილი მ.*, არჩილ კერესელიძე, თბილისი, 1977, გვ. 22.
9. ლიტერატურისა და ხელოვნების ნაწარმოების დაცვის შესახებ ბერნის კონვენცია, 16/05/1995.
10. *ნინიკაშვილი კ.*, ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 9, თბ., 1985, 636.
11. საქართველოს კანონი საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ, 22/06/1999;
12. საქართველოს კონსტიტუცია, 24/08/1995;
13. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, 26/06/1997.
14. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 14/11/1997;
15. სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ საქართველოს კანონი, 24/06/2004;
16. *ტორაძე გ.*, ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 5, თბ., 1980, 475.
17. ქართული მუსიკის ენციკლოპედიური ლექსიკონი, თბ., 2015, 316, 319.
18. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 11, თბ., 1987, 165.
19. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 5, თბ., 1980, 452.
20. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 6, თბ., 1983, 146-147.
21. *ძამუკაშვილი დ.*, ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი, მე-2 გამოცემა, თბილისი, 2006.
22. *წეროძე ე.*, ბიძინა კვერნაძე. თბ. 2021, 275.

23. ნულუკიძე ა., ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 1, თბ., 1975.
24. ჯორბენაძე ს., ილია ჭავჭავაძე და ლიტერატურული საკუთრება, თბილისი, 2017.
25. AG München ZUM 2010, 545, 546.
26. Ausführlich zu den Risiken für den „freien Mitarbeiter“, siehe BAG NJW 2020, 170, 172.
27. Ausführlich zum Stand des Arbeitnehmerurheberrechts: Klass GRUR 2019, 1103.
28. BAG AfP 2007, 285, 287.
29. BAG GRUR 1961, 491, 492.
30. BAG NJW 2021, 1114, 1115.
31. BAG NJW 2020, 170, 171, 3802, 3803.
32. BAG NJW 2019, 3016, 3018.
33. BAG ZUM 2014, 63, 65.
34. BAG NJW 2012, 2903, 2904, 13.
35. BAG NJW 2010, 2455, 2456.
36. BAG ZUM 2009, 883, 887.
37. BAG ZUM 2007, 507, 508.
38. Berger/Wündisch/Wündisch a, A., § 15, 38.
39. BGH GRUR 2022, 1327, 1328, 1441, 1443, 1812, 1816, 899, 903.
40. BGH GRUR 2020, 1191, 1193, 591, 598.
41. BGH GRUR 2018, 642, 643, 234, 2326.
42. BGH GRUR 2016, 1048, 1049, 360, 362.
43. BGH GRUR 2015, 1189, 1194 .
44. BGH GRUR 2014, 65, 70.
45. BGH GRUR 2013, 717, 719, 818, 819.
46. BGH GRUR 2009, 1148, 1149-154, 942, 943, 946, 947.
47. BGH GRUR 2007, 871, 872.
48. BGH GRUR 2005, 431.
49. BGH GRUR 1988, 811
50. BGH GRUR 1981, 267.
51. BGH GRUR 1974, 480, 483.
52. BGH GRUR 1952, 257, 258.
53. BGH NJW 2019, 3016, 3018.
54. BGH ZUM 2019, 518.
55. BGH ZUM 2010, 255, 258.
56. BGHZ 112, 243, 247.
57. BGHZ 17, 266, 282.
58. BGHZ 20, 159, 163.
59. BGHZ 94, 276, 280.
60. BHG GRUR 2022, 899, 902.
61. BT-Drs. 19/27653, 81.
62. BT-Drucks. 18/12329, 31.
63. BVerfG GRUR 2010, 332, 333.
64. BVerfG NJW 2018, 2542, 2543.
65. BVerfG ZUM 2011, 396.
66. BVerwG GRUR-Prax 2020, 517.
67. Däubler/Hjort/Hummel/Wolmerath/Ulrici § 43, 21.
68. Dreier/Peifer/Specht/Staats, FS für Gernot Schulze, 331.
69. Dreier/Schulze/Dreier § 43, 12.

70. Dreier/Schulze/Schulze Vor § 31, 42, 45.
71. Ebenso Konertz ZUM 2020. 929, 937.
72. ebenso Peifer GRUR 2022, 967,970.
73. EGMR NJW 2020, 141.
74. EuGH EuZW 2011, 962, 49.
75. EuGH EuZW 2010, 268, 269.
76. EuGH GRUR 2023, 577, 582.
77. EuGH GRUR 2021, 95, 97.
78. EuGH GRUR 2020, 186, 187.
79. EuGH GRUR 2019, 1286, 1289.
80. EuGH GRUR 2009, 753, 755.
81. EuGH NJW 2021, 144, 146.
82. EuGH NJW 2019, 748.
83. EuGH NJW 2017, 3433, 3435.
84. Fromm/Nordemann/Norde- v. Olenhusen ZUM 2010, 474, 479.
85. Grundlegend VGH Baden-Württemberg ZUM 2018, 211, 220.
86. Gülker CR 2021, 66, 67.
87. Klass, GRUR 2019, 1103, 1105, 1109.
88. Konertz ZUM 2020, 929, 936.
89. LAG Baden-Württemberg NZA-RR 2020, 124, 127.
90. Leuze § 5, 62.
91. LG Berlin GRUR-RR 2022, 216, 221.
92. LSG Baden-Württemberg ZUM-RD 2012, 425.
93. LSG Baden-Württemberg ZUM 2012, 612, 617.
94. mann,A.,Urheberrecht, § 43, 58; widersprüchlich Rn. 59, 60.
95. MünHandb/ArbR Bayreuther § 91, 2.
96. OLG Celle ZUM-RD 2013, 119, 121.
97. OLG Düsseldorf GRUR 2006, 673, 775.
98. OLG Düsseldorf ZUM-RD 2009, 63, 65, 66.
99. OLG Karlsruhe GRUR-RR 2013, 424, 425.
100. OLG Köln GRUR Int. 2009, 1048 (Art. 5 Nr. 5 EuGVVO).
101. OLG München MMR 2021, 71, 73.
102. OLG München ZUM-RD 2007, 166, 177, 182, 190.
103. Peukert, Urheberrecht, Rn. 923; v. Olenhusen ZUM 2010, 474, 476.
104. Picht/Koop GRUR Int. 2016, 232.
105. Rehbinder/Peukert a. A., 941, 1015.
106. RGZ 110, 394.
107. Schack GRUR 2021, 904, 906;
108. Schricker/Loewenheim/Rojahn § 43, 44, 47, 63.
109. Schulze ZEuP 2019, 695, 701, 705.
110. Schunke ZUM 2020, 447, 451.
111. Schwab Anhang § 1, 89, 91.
112. So aber Hertin GRUR 2011, 1065, 1067.
113. So auch Sorge,119.
114. Spindler/Sein MMR 2019, 488, 490.
115. Staudemayer ZEuP 2019, 663, 676, 710.
116. Ulmer-Eifort/Obergfell/Ulmer-Eilfort, Verlagsrecht E1 429.

117. von Olenhusen ZUM 2009, 889.
118. Wandtke GRUR 1999, 390.
119. Wandtke GRUR 2015, 831.
120. Wandtke GRUR 2015, 831.
121. Wandtke/Bullinger/Grützmacher § 69b, 1 m. w. N.
122. Wandtke/Bullinger/Thum § 71, 9.
123. Wandtke/Bullinger/Wandtke § 40, 4.
124. Wandtke/Bullinger/Wandtke § 43, 18, 137.
125. Wandtke/Leidl GRUR 2021, 447, 448.
126. Wandtke/Ostendorff ZUM 2021, 26, 28.
127. Композиторы и музыковеды грузии. – тб., 1984, 90.
128. file:///C:/Users/user/Downloads/Urheberrecht-4.pdf [15.06.2024].
129. <http://gurambzvaneli.blogspot.com/> [10.06.2024].
130. <http://www.nplg.gov.ge/bios/ka/00002538> [10.06.2024].
131. <http://www.nplg.gov.ge/bios/ka/00007041> [10.06.2024].
132. <http://www.nplg.gov.ge/emigrants/ka/00000408> [10.06.2024].
133. <https://ka.wikipedia.org/wiki/%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%A7%E1%83%93%E1%83%A9%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%98>[13.06.2024].
134. https://ka.wikipedia.org/wiki/%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%9D_%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%90%E1%83%AB%E1%83%94 [10.06.2024].
135. https://ka.wikipedia.org/wiki/%E1%83%9E%E1%83%90%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%90_%E1%83%91%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%AD%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%AB%E1%83%94 [10.06.2024].
136. https://ka.wikipedia.org/wiki/%E1%83%A1%E1%83%9D%E1%83%A4%E1%83%9D_%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%9F%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%AB%E1%83%94 [10.06.2024].
137. https://www.youtube.com/results?search_query=%E1%83%95%E1%83%90%E1%83%96%E1%83%9D+%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%90%E1%83%96%E1%83%9D [10.06.2024].
138. https://www.youtube.com/results?search_query=%E1%83%9D%E1%83%9E%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%90+%E1%83%A4%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%A2%E1%83%90%E1%83%96%E1%83%98%E1%83%90+%E1%83%91%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%91%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%94 [10.06.2024].
139. <https://www.youtube.com/watch?v=2VZUdtSWMgl> [10.06.2024].
140. <https://www.youtube.com/watch?v=ciFCUFRkLOA> [14.06.2024].
141. <https://www.youtube.com/watch?v=CLd0m7az0e8> [10.06.2024].
142. <https://www.youtube.com/watch?v=Do17LTb0keQ> [14.06.2024].
143. <https://www.youtube.com/watch?v=DwC8IzMW6iw> [10.06.2024].
144. <https://www.youtube.com/watch?v=F-vO3hKCCFg> [13.06.2024].
145. <https://www.youtube.com/watch?v=gex5P64vIfs> [10.06.2024].
146. <https://www.youtube.com/watch?v=LmoGuDDGpHo> [10.06.2024].
147. <https://www.youtube.com/watch?v=ojxgNAJZAuc> [12.06.2024].
148. <https://www.youtube.com/watch?v=OPKI-zBBGhc> [10.06.2024].
149. <https://www.youtube.com/watch?v=PLKHSGK068I> [10.06.2024].
150. <https://www.youtube.com/watch?v=qmrlK7q9tx8> [10.06.2024].
151. <https://www.youtube.com/watch?v=RB2cbzdZywk> [10.06.2024].

*გ. ქირია, მუსიკალური ნაწარმოების ავტორის უფლებები სახელშეკრულებო ურთიერთობაში
და მისი მონწილეების საერთაშორისოსამართლებრივი მექანიზმები
(შედარებით-სამართლებრივი კვლევა გერმანიის მაგალითზე)*

152. <https://www.youtube.com/watch?v=SA7OInsbA3o> [14.06.2024].
153. <https://www.youtube.com/watch?v=VqrPhJ6z3ZY> [14.06.2024].
154. <https://www.youtube.com/watch?v=vr6Cfyq8kEE> [10.06.2024].
155. <https://www.youtube.com/watch?v=VTgQZwhEufI> [10.06.2024].
156. <https://www.youtube.com/watch?v=w9Bf5FLh7oY> [10.06.2024].
157. <https://www.youtube.com/watch?v=WnlZ3Dn6FsQ> [10.06.2024].
158. https://www.youtube.com/watch?v=ZVQcahJ_ovA [14.06.2024].